דער פרשת קוואל

צוזאמען געזאמלט
פון די שמועסן פון

מורינו הגה"צ
רבי אברהם אלימלך
בידרמן שליט"א

וירא

מכון
באר האמונה

בס"ד

דער פרשה קוואל

פאר קאמענטארן און הערות:
mail@derparshakval.com
718.484.8136

פאר גרעסערע באשטעלונגען (USA)
Wholesale@BeerEmunah.com

באקומט די גליונות וועבענטלעך אין אייער אימעיל בחיים

זיך איינצושרייבען

לשה"ק
באר הפרשה
subscribe+subscribe@beerhaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
yiddish+subscribe@derparshakval.com

אנגליש
Torah Wellsprings
Torah+subscribe@torahwellsprings.com

היספאניש
Manantiales de la Torá
info+subscribe@manantialesdelatora.com

פראנצויזיש
Au Puits de La Paracha
info+subscribe@aupuitsdelaparacha.com

איטאליעניש
Le Sorgenti della Torah
info+subscribe@lesorgentidellatorah.com

רוסיש
Колодец Торы
info+subscribe@kolodetztory.com

מכון באר האמונה

ארה"ב:
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עי"ה ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה

כל הזכויות שמורות להמכון © 2026

עס איז נישט ערלויבט איבערצודרוקן אויף קיין שום צורה
ואופן, אויף צו פארקויפן אדער פארשפרייטן פאר איינינע
אינטערעסן אן שריפטליכע ערלויבענים פון די מכון

אינהאלט

פרשת וירא

כי על כן עברתם - דער וואָס האָט אמונה, איז קיינמאָל נישט 'פאַרבלאָנדזשעט' ...ד
היפֿלא מה' דבר - אַ איד טאָר זיך קיינמאָל נישט מייאש זיין.....יא
ושמרו דרך ה' לעשות צדקה - טוהן חסד און 'גוטע מידות' איז דער הויפט יסוד . כג

ספה"ק בת עין

... **וְנוֹכַל לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ הַטַּעַם שֶׁאַבְרָהָם נָטַל עֵצָה מִמְּמֶרֵא** אונז קענען זאגען אז דאס איז די טעם פארוואס אברהם אבינו האט געגומען א עצה אויף די מצוה פון מילה פון ממרא, **הֲגַם שֶׁבְּוַודַּאי הָיָה מוּחְלָט בְּדַעְתּוֹ לַעֲשׂוֹת רְצוֹן הַבּוֹרֵא בֶּאֱמֶת בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת עוֹז וְתַעֲצוּמוֹת רָב** און אפילו ס'איז פאר זיכער געווען באשלאסן אין אברהם'ס געוויסן צו טאהן באמת די ווילען פון באשעפער מיט א גרויסע כח און א שטארקע גלוסטונג, **וּלְקַיֵּם מִצְוַת מִילָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ אֱלֹהִים** און צו מקיים זיין די מצוה פון מילה אזוי ווי דער אייבישטער האט אים געהייסן, **וְכָל הַמְּנִיעוֹת נֶחְשָׁבִים כְּאַיִן נֶגֶד אַהֲבַת ה' אֲשֶׁר בְּלִבּוֹ כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ** און אלע שטערונגען און אפהאלטונגען איז ביי אים געווען געראכטן אזוי ווי גארנישט אנטקעגן די ליבשאפט צום באשעפער וואס האט געברענט אין זיין הארץ ווי פלאמען פייער, **וּמַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה הָאֲמִיתִּית שֶׁבְּלִבּוֹ** און אסאך וואסער וואלטען נישט געקענט אויסלעשן די אמת'דיגע ליבשאפט וואס איז דא אין זיין הארץ, **אֲפִילּוּ כְּשֶׁלֹּא יִהְיֶה מַמְרֵא בַּעַל הָעֵצָה מַסְכִּים עַל זֶה** און אפילו אויב ממרא דער בעל העצה וואלט וועו נישט מסכים געווען צו די מצוה פון מילה. **וְהָרְאָיָה מֵאוּר כַּשְׂדִּים שֶׁהָיָה לוֹ מְסִירוּת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ** און א ראיה האסטו פון אור כשדים וואס אברהם אבינו האט געהאט מסירות נפש און געווען גרייט זיך צו לאזען הארגענען, **וְלָמָּה הָיָה לוֹ לְשָׁאוֹל עֵצָה בְּדָבָר שֶׁצָּרִיךְ לְקַיְּמָהּ וּבְרוּר אֶצְלוֹ שֶׁבְּוַודַּאי יְקַיְּמָהּ** און פארוואס דא ביי די מצוה פון ברית מילה האט אברהם אבינו געדארפט נעמען א עצה פון ממרא אין א זאך וואס ער דארף מקיים זיין און אברהם איז דאך געווען זיכער ביי זיך אז ער וועט עס מקיים זיין.

אֶלָּא אַף עַל פִּי כֵן נָטַל עֵצָה מִמְּמֶרֵא אבער פון דאס וועגן דאך האט אברהם געגומען אויף דעם א עצה פון ממרא, **בְּכְדֵי לְהַכְנִיסוֹ לְבַחִינַת קְדוּשָׁה תַּחַת כַּנְפֵי הַשְׁכִינָה** כדי אריינצוברענגען ממרא צו די פליגלען פון די קדושה. **וְזֶהוּ הָיָה עַל יְדֵי בְּחִינַת חָכְמָה** און דאס איז געווען דורך די בחינה פון 'חכמה', **כֹּחַ–מָה** וואס די ווארט 'חכמה' ווערט צוזאמגעשטעלט פון די צוויי ווערטער 'כח - מה', **שֶׁהָיָה שָׁפָל בְּעֵינָיו בֶּאֱמֶת** וואס אברהם אבינו האט זיך באמת געהאלטען קליין אין זיינע אויגען, **וְהָיָה מַשְׁפִּיל עַצְמוֹ מִפְּנֵי הַכֹּל לְהַקְרִיבָן וּלְהַכְנִיסָן תַּחַת כַּנְפֵי הַשְׁכִינָה** און ער האט זיך קליין געמאכט פאר א יעדן איינעם (און געפרעגט א יעדן א עצה) כדי זיי צו מקרב זיין און אריינברענגען אונטער די פליגלעך פון די קדושה, **וּלְפָרְסֵם אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ שֶׁהוּא הַמְּחַיֶּה וּמְהַוֶּה** און צו פארשפרייטען די געטליכקייט פונעם באשעפער וואס ער גיט און ער האלט ביים לעבן, **וּלְהַטְעִימָן מְנוּעַם זִיוּוֹ וְהַדְרוֹ** און זיי צו געבן צו שפירן פון די טעם און זיסקייט פון השי"ת שיין און שיינקייט, **אֲשֶׁר כָּל הָעוֹלָם וְחָמְדוֹתָיו** וואס די גאנצע וועלט און אירע גלוסטונגען, **כְּגַרְגִּיר חַרְדָּל וּבְטֵלִים בַּמְּצִיאוּת נֶגֶד נוֹעַם זִיו וְהַדְרַת כְּבוֹד ה'** איז נישט מער ווי א קליינע פעפער און זענען בטל במציאות אקעגן די זיסקייט און שיינקייט פון די כבוד פון באשעפער...
(פרשת וירא, ד"ה וירא אליו)

תשו"ח להוצאת "גליון בת עין" באידיש

סדר ועימוד: **א.י.ש. אשדוד** shwrtz@bezeqint.net

פרשת וירא

כי על כן עברתם - דער וואָס האָט אמונה, איז קיינמאָל נישט 'פֿאַרבלאָנדזשעט'

מיר לייענען אין דער היינטיגער פֿרשה (יח, ה) **אברהם אבינו ע"ה האָט געזאָגט צו זיינע געסט די מלאכים, 'וסעדו לבכם אחר תעבורו, כי על כן עברתם על עבדכם' וגו'.**

דאַרף מען פֿאַרשטיין וואָס ער האָט געזאָגט 'כי על כן עברתם'. איז דען דאָס געווען די סיבה פֿאַרוואָס זיי זענען פֿאַרבליבן גענאַנגען אברהם'ס הויז, כדי ער זאָל זיי געבן צו עסן? (זע רש"י).

ענטפֿערט דער 'שם משמואל' (וירא תרע"ז, ד"ה 'כי'), ווייל דער פּסוק זאָגט (תהלים לז, כג) 'מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ'. דער אויבערשטער פירט דעם מענטש ביי יעדן טריט און שריט וואָס ער מאַכט. אַלעם כדי עס זאָל מקוים ווערן די כוונה און דער רצון פון דעם אויבערשטן[א]. אויך ווען עס דאַכט זיך פֿאַר דעם מענטש אַז ער גייט

א. דער גאון רבי מרדכי פֿאָגראָמאַנסקי זצ"ל, איז אַמאָל אַרויסגעפֿאָרן מיט'ן באַן אין באַגלייטונג פון אַ באַקאַנטן מוהל פון מינסק (וואָס מ'האָט געברענגט קיין קאָוונע, רבי מרדכי'ס היימשטאָט, צו מל'ען אידישע קינדער). **פֿאָרנדיג, האָבן זיי** געבלאָנדזשעט ווען זיי האָבן פֿאַרגעסן אַראָפּצושטייגן פון דער באַן אין צייט, האָבן זיי געדאַרפט פֿאָרזעצן אויפֿן וועג מיט'ן באַן, וועלכע האָט זיי געפירט צו אַ שטאָט וואָס זיי האָבן נישט געקענט. האָט רבי מרדכי זיך אָנגערופן צו דעם מוהל:

- דער פּסוק זאָגט (פרשתינו, כא, יד) 'ותלך ותתע במדבר באר שבע'. זאָגט רש"י, אַז הגר האָט זיך צוריקגעקערט צו די עבודה זרה'ס פון איר טאטע'ס הויז. דאַרף מען לכאורה פֿאַרשטיין, דער פּסוק זאגט נאר אז זי האט 'געבלאָנדזשעט' און איז צוריקגעגאנגען קיין באר שבע, פון ווי האט רש"י געזען אין פּסוק אַז זי האָט זיך געוואָלט אומקערן צו די עבודה זרה'ס פון איר פאָטער'ס הויז?

- נאָר וואָס דען - האָט רבי מרדכי פֿאָרגעזעצט וויבאַלד זי האָט 'געבלאָנדזשעט', איז אַ סימן אַז זי האָט נישט געהאַט די נויטיגע אמונה,

ערגעץ צוליב אַ געוויסע מטרה וואָס **דאָס** איז די כוונה פון פּסוק, 'מה' ער וויל דערגרייכן, איז אָבער דער מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ'.
אמת, אַז אַלעם איז מיט אַ חשבון אויך אויב עס איז געווען דער וועג
אויף יעדן פֿרט און פּרט. דער מענטש פונעם מענטש לויט ווי עס דאַכט זיך
גייט אַהין אויף יענעם אָרט, נאָר וויל אים אַז ער וויל גיין דאָרט, איז אָבער
אַזוי האָט דער באַשעפֿער באַפוילן. דער אמת, 'מה' מצעדי גבר כוננו'[2].

וויל **דער וואָס גלייבט אין דעם אויבערשטען, שפּירט זיך קיינמאָל נישט 'פֿאַרבלאָנדזשעט'**, וויל ער וויסט אַז וואו ער וועט נאָר אָנקומען, געפינט זיך דאָרט דער באַשעפֿער, און ער האָט אים אַהין געברענגט. וועגן דעם, ווען דער פּסוק זאָגט אַז הגר האָט 'געבלאָנדזשעט' אויפֿן וועג, ווייזט עס אַז זי האָט פֿאַרלוירן די אמונה וואָס זי האָט געהאַט ווען זי האָט געוואוינט אין אברהם'ס הויז, און זי איז צוריקגעגאַנגען צו די עבודה זרה'ס פון איר טאַטנ'ס הויז, וויל **דער וואָס גלייבט בלאָנדזשעט נישט** (ענליך וועט גערענגט אין נאָמען פון קאָצקער רבי'ן זי"ע).

וועו רבי מרדכי האָט געענדיגט זיינע וועטער, איז זיי אַנטקעגן גקומען אַ איד וואָס האָט געזוכט אַ מוהל, וואָס זאָל מל'ען זיין ניי-געבוירענעם יונגעלע. דאַן האָבן זיי געזען קלאָר, אַז אַ איד בלאָנדזשעט קיינמאָל נישט... נאָר דער אויבערשטער האָט זיי אַהער געפירט מיט אַ שליחות צו מל'ען אַ אידיש קינד אין אַ ווייטן אָרט (קונטרס 'גדולת מרדכי', בייִם סוף פון ספר 'שיח יוסף', ע' כ').

מן הבאר

על דרך צחות, דער באַשעפֿער איז דאָך דער 'כל יכול', ס'איז נישט דאָ אַ זאַך אויף דער וועלט וואָס ער קען נישט טוהן, אויסער איין זאַך: מאַכן אַ טעות... ס'איז נישט שייך אַ טעות כלפי שמיא ח"ו. מיר דאַרפן גלייבן אַז עס איז נישט דאָ קיין שום 'טעות', און מ'קען נישט זאָגן אַז מ'געפינט זיך דאָ 'סתם', אָן אַ סיבה...

ב. די גמרא (סוכה נג.) דערציילט אז שלמה המלך ע"ה האָט געזען דעם מלאך המוות אַז ער איז טרויעריג. וועו ער האָט אים געפרעגט וואָס עס האט פאסירט, האָט דער מלאך המוות אים געענטפערט, אַז ס'איז נגזר געווואָרן אַז ער זאָל צוגעמען די צוויי סופרים פונעם קעניג (שלמה), אליחרף און אחיה. האָט שלמה אַריבערגערופן די שדים און ער האָט זיי געהייסן נעמען די צוויי סופרים קיין לוז, אַ שטאָט וואו דער מלאך המוות האָט נישט געקענט

צונעמען די נשמות פון מענטשן. וועו די צוויי סופרים זענען אָנגעקומען צום אריינגאנג פונעם שטאט לוז, האָט דער מלאך המוות זיי אָנגעכאַפט און געהרג'עט. אַ טאָג שפּעטער, האָט שלמה המלך געזען דעם מלאך המוות אין אַ פרייליכער שטימונג, און וועו ער האָט אים געפרעגט פאַרוואָס ער איז יעצט יאָ פרייליך, האָט דער מלאך המוות געענטפערט, אַז עס איז נגזר געווארן אַז ער זאָל צונעמען זייערע נשמות דווקא ביסם אריינגאנג פון לוז, וואו דו האָסט זיי געשיקט. האָט שלמה המלך געזאָגט: 'רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה, לאתר דמיתבעי תמן מובילין יתיה' דאָס הייסט, די פיס פון מענטש טוהען 'האַפּטן' פאַר אים, און זיי פירן אים צו אַן אָרט וואו ער דאַרף צוריקגעבן זיין נשמה צום באַשעפער.

דאַרף מען פאַרשטיין, ערשטענס, פאַרוואָס האָט דער מלאך המוות זיך געדאַרפט באַווייזן צו שלמה המלך אַז ער זאָל זען וועו ער איז פרייליך. גאַנץ רעכט פריער, וועו ער האָט זיי נישט געקענט אומברענגען נאָר אין דער שטאָט לוז, און ער האָט געוואָלט אַז זיי זאָלן אָנקומען אַהין, איז ער געקומען צו איבערצייגן שלמה'ן אַז ער זאל זיי אַהין שיקן, אָבער פאַרוואָס האָט ער געדאַרפט קומען צו שלמה אַ צווייטן מאָל און אים וויזן אז ער איז פרייליך? אויך איז שווער וואָס שלמה האָט געזאָגט, **'רגלוהי'** דבר איניש אינון ערבין ביה. זיי זענען דאַן געגאַנגען מיט זייערע פיס? די שדים האָבן דאָך זיי געטראָגן קיין לוז.

איז דער תירוץ, אַז דער מלאך המוות איז געקומען כדי זיך צו רייצן מיט שלמה המלך און גורם זיין ער זאָל ווערן געפאַלן ביי זיך, וועו ער האָט אים געזאָגט אַז ער (שלמה) איז שולדיג אַז זיי זענען געשטאָרבן, ווייל ער האָט דאָך זיי אַהין געשיקט קיין לוז. אויב ער וואָלט נישט געהייסן די שדים צו פירן זיי קיין לוז, וואָלטן זיי דאָך געבליבן אויפ'ן אָרט און ער וואָלט זיי נישט געקענט הרג'ענען. שלמה המלך ע"ה האָט גוט פאַרשטאַנען זיין כוונה, און דערפאַר האָט ער געזאָגט, 'רגלוהי' דבר איניש אינון ערבין ביה. **דאָס האָט נישט קיין שייכות מיט מיר, נאר אַזוי איז נגזר געווארן אויף זיי פון הימל!** אויב ער וואָלט נישט באַפוילן פאַר די שדים זיין אַהין צו פירן, וואָלטן **זיי צום סוף סיי-וויי אָנגעקומען אַהין מיט זייערע פיס**, ווייל די פיס פונעם מענטש פירן אים... נישט ווי מענטשן זאָגן אַמאָל, אַז יענער איז אומגעקומען ווייל ער איז אַריבערגעגאַנגען די גאַס און אַ קאַר האָט אים אַראָפּגעקלאַפּט. ניין, נאָר וויבאַלד ס'איז אויף אים נגזר געווארן אומצוקומען אין אַן עקסידענט רח"ל, וועגן דעם האָט מען פון הימל אים געפירט אהין וואו דער קאַר איז אַדורכגעפאָרן.

דער אויבערשטער האָט צוגעגרייט
דעם וועג וואו ער זאָל גיין.

און דאָס האָט אברהם אבינו ע"ה
געזאָגט צו די דריי מלאָכים,
וואָס האָבן אויסגעזען אין זיינע אויגן
ווי אַראַבער, איר מיינט אַז איר גייט
אויף אַ געווּיסן אָרט ווייל אַזוי ווילט
איר גיין. דער אמת איז אָבער, אַז
איר גייט אַהין נאָר ווייל אַזוי איז
דער רצון פון באַשעפער, וואָס ער
האָט אַריינגעגעבן אין אייך דעם
באַגער דורכצוגיין מיין הויז, כדי איך
זאָל דורך אייך זוכה זיין מקיים צו
זיין די מצוה פון הכנסת אורחים.
ווייל דער אויבערשטער האָט געזען
אַז איך האָב צער פון דעם וואָס עס
זענען נישט געקומען געסט צו מיין
הויז[ג].

דאָס האָט אברהם אבינו ע"ה געזאָגט
צו זיי, 'וסעדו לבכם אחר
תעבורו, כי על כן עברתם מעל
עבדכם'. איר זענט פאַרבי געגאַנגען

דער 'דברי ישראל' זאָגט (פ' בשלח), אַז מיר דארפן באמת גלייבן אַז ס'איז נישט דאָ אַזאַ זאַך ווי אַ 'צופאַל' אויף דער וועלט, נאָר אַלעס איז מיט אַ השגחה פרטית פון באַשעפער, און אַלעס וואָס קומט פאָר אויף דער וועלט, אַפילו די לייכטסטע באַוועגונג, און אַפילו די טריט פון זיינע פיס, זענען 'אָפּגעציילט' דורך די השגחה פרטית, און אַפילו 'צען טויזנט טריט' פונעם מענטש זענען מיט השגחה פרטית, ווי מיר מאַכן יעדן טאָג די ברכה 'המכין מצעדי גבר', עיי"ש.

ג. אַ חסיד האָט זיך אַמאָל אָפּגערעדט פאַר'ן גערער רבי'ן, הרה"ק בעל 'אמרי אמת' זי"ע, איבער זיין מצב, אַז ער האָנדלט מיט פעל, קויפּנדיג פעל פון אַ גרויסער פאַבריק אין בערלין, פון וואָס ער פאַרדינט שפּעטער שיין פּרנסה ביים פאַרקויפן די פעלן. אָבער יעצט האָט ער באַקומען אַ בריוו פון די פאַבריקאַנטן, וועלכע זענען אויך געווען אידן, אַז פון יענעם חודש און ווייטער, וועלן זיי אים מער נישט שיקן קיין פעל. האָט דער 'אמרי אמת' געפרעגט, אויב ער טראַכט אַז ער (דער רבי) קען אים מיט עפּעס העלפן. דער חסיד האָט אָבער נישט געהאַט קיין ענטפער דערויף, נישט זענדיג מיט וואָס דער רבי קען אים בעצם העלפן אין דעם פּראָבלעם. האָט דער 'אמרי אמת' אים געזאָגט: 'איך קלער אי"ה צו פאָרן מיט מיין שוואָגער און מחותן, דער בענדינער רב, קיין מאַרינבאַד. אויפֿן וועג פאָרט מען דורך בערלין, פרעג אַלזאָ ביי מיין שוואָגער, אויב ער איז מסכים אַז מיר זאָלן אַריינפאָרן אין שטאָט און באַזוכן דאָרט ביי די פעל-פאַבריקאַנטן וועגן דיין ענין. איז דער חסיד געגאַנגען צום בענדינער רב, וועלכער האָט באַלד מסכים געווען זאָגנדיג, אַוודאי וועל איך טוהן וואָס דער רבי וויל טוהן, און אַזוי זענען ביידע

שוואָגערס, דער געריר רבי און דער בענדינער רב, אָנגעקומען אין דער פֿאַבריק אין בערלין.

וועו זיי האָבן באַגעגענט איינעם פון די אייגנטימער פון דער פֿאַבריק, האָט דער 'אמרי אמת' געזומען דאָס וואָרט, און געזאָגט: מיין נאָמען איז אברהם מרדכי אַלטער, אין פֿוילן רופט מען מיך דער גערער רבי, און דאָס איז מיין שוואָגער, דער רב פון בעגדין, וואָס מיר זענען אויך מחותנים...

הערנדיג דעם רבינ'ס ווערטער איז דער פֿאַבריקאַנט אויפגעשפּרינגען פון אָרט, און געבעטן דעם גערער רבי'ן איבערצוזאָגן נאָך אַמאָל זיינע ווערטער, און דער 'אמרי אמת' האָט איבערגעזאָגט דאָס פּריער-געזאָגטע. דער פֿאַבריקאַנט איז אויפגעשפּרינגען פון אָרט אין איבערראַשונג, און ער האָט צוגערופן זיין שותף, און געבעטן דעם רבי'ן ער זאָל איבערזאָגן זיינע ווערטער אויך פֿאַר זיין שותף. וועו דער 'אמרי אמת' האָט געענדיגט איבערזאָגן זיינע ווערטער צום דריטן מאָל, אַז ער איז דער גערער רבי און ער איז דאָ מיט זיין שוואָגער און מחותן דעם בענדינער רב, האָבן די צוויי שותפים זיך אָנגעכאַפּט און אָנגעהויבן טאַנצן פֿאַר שמחה... דאָס האָט אַרויסגערופן וואונדער ביים גערער רבי'ן, אָבער זיי האָבן אים באַלד ערקלערט, אַז זיי זענען שוואָגערס, און שוין אַ לאַנגע צייט פּרובירט אַ 'שדכן' אַדורכצופּירן אַ שידוך צווישן ביידע משפּחות, אָבער זיי קענען נישט באַשליסן צי עס איז פּאסיג און ראוי אַז צוויי שוואָגערס זאָלן זיך משדך זיין... 'דאָס האָט געבראַנגט אַ שטיקל דערווייטערונג צווישן אונז, און מיר האָבן נישט געקענט געהעריג פּירן ווייטער צוזאַמען דער פּעל-פּאַבריק, ווייל די פֿאַבריק געהערט צו אונז ביידע. מיר האָבן שוין אַפֿילו אָפּגעשמועסט אויפצוגעבן אונזער שותפות, און צעטיילן די פֿאַבריק צווישן ביידע פון אונז. אָבער יעצט, אַז מיר זענען אַז אויך דער גרויסער גערער רבי האָט זיך משדך געווען מיט זיין שוואָגער, קענען מיר זיך אויך משדך זיין, און ווייטער בלייבן שותפים', האָט דער פּעל-פֿאַבריקאַנט געזאָגט צום גערער רבי'ן.

דערנאָך האָט דער פּעל-סוחר געפּרעגט דעם 'אמרי אמת', וואָס האָט אים געבראַנגט אַהער, אַז זיי זאָלן האָבן די זכי' צו אַ פּערזענליכן באַזוך פון גערער רבי'ן. האָט דער 'אמרי אמת' אים געענטפֿערט, אַז ער איז געקומען זיך משתדל צו זיין פֿאַר זיינעם אַ חסיד, וואָס איז באַזאָרגט אַז זיי וועלן אויפהערן שיקן צו אים די פּעל צום פֿאַרקויפן, און זיין פֿרנסה וועט גיין צוגרונד ח"ו. האָט דער בעה"ב געזאָגט צום גערער רבי'ן: 'די גאַנצע סיבה פֿאַרוואָס מיר האָבן אים געשריבן אַז מיר וועלן אים מער נישט קענען שיקן פּעל, איז דאָך געווען נאָר דערפֿאַר ווייל מיר האָבן געמיינט אַז מיר וועלן זיך מוזן טיילן

מיין הויז נאָר צוליב דער דאָזיגער סיבה, כדי איר זאָלט עסן ביי מיר[ד]. **דער** מעלזער ראש ישיבה, הגאון ר' אליהו מאיר בלאָך זצ"ל, האָט געזאָגט, וועז דוד המלך ע"ה איז אַנטלאָפֿן פון שאול המלך ע"ה, האָט ער געמאַכט אַ סימן מיט זיין גוטן פריינט יהונתן, שאול'ס זון, צו ווייסן ווי שטאַרק ס'איז שאול'ס בעם קענן

אַלס שותפים אין דער פֿאַבריק. אָבער יעצט, אַז מיר האָבן באַשלאָסן זיך משדך צו זיין און מיר וועלן ווייטער קענען פֿאַרבלייבן אַלס שותפים, וועלן מיר אי"ה ווייטער קענען האַנדלען מיט אייער חסיד, און ער דאַרף נישט זאָרגן דערוועגן'.

האָט דער 'אמרי אמת' געזאָגט: זע נאָר ווי דער אויבערשטער האָט צוגעפירט אַז דער חסיד זאָל זיך באַקלאָגן פֿאַר מיר אַז ער גייט פֿאַרלירן זיין פרנסה, און מיר זאָלן דאַרפן מאַכן אַן אומוועג דורך בערלין (אויפ'ן וועג פֿאָרנדיג קיין מאַרינבאַד) צו די צוויי שוואָגערס שותפים, און **דאָס אַלעס, כדי דער שידוך צווישן די צוויי שוואָגערס זאָל צושטאַנד קומען.** פון דעם קען דער מענטש לערנען אַ וועג אין לעבן, אַז אַלעס איז פון דעם אויבערשטען, און ער פירט די וועלט אויף יעדן פֿרט.

ד. די גמרא זאָגט (ברכות ג.) רבי יוסי האָט געזאָגט, אַמאָל בין איך געגאַנגען אויפ'ן וועג, און איך בין אַריינגעגאַנגען אין איינע פון די חורבות אין ירושלים, כדי דאָרט מתפלל צו זיין. איז אליהו הנביא זכור לטוב געקומען און ער האָט מיך אָפּגעווארט ביי דער טיר. ער האָט מיך געפרעגט פֿאַרוואָס איך בין אַריינגעגאַנגען אין אַ חורבה, און איך האָב אים געענטפערט, אַז איך בין אַריינגעגאַנגען אַהין כדי מתפלל צו זיין. האָט אליהו מיר געזאָגט, דו האָסט געדאַרפט דאַוונען אינדרויסן, אויפ'ן וועג און נישט אריינגיין אין א חורבה. האָב איך געזאָגט צו אליהו, 'שמא יפסיקו בי **עוברי** דרכים' - איך האב מורא געהאט אז אפשר וועלן די דורכגייער אויפ'ן וועג מיך מפסיק זיין און שטערן אינמיטן דאַוונען. (אין יענע צייטן, זענען די וועגן ביישטאַנען פון שמאָלע דורכגענג צווישן די וועלדער. אויב מען שטעלט זיך אָפּ אינמיטן וועג, דאַן קענען נישט די אַנדערע וועגענער וויייטער פֿאָרן.)

דאַרף מען פֿאַרשטיין, פֿאַרוואָס האָט רבי יוסי געזאָגט, שמא יפסיקו בי 'עוברי' דרכים, און ער האָט נישט געזאָגט, שמא יפסיקו בי 'הולכי' דרכים, אַזוי ווי ער האָט געזאָגט, פעם אחת הייתי 'מהלך' בדרך, און נישט 'עובר' בדרך.

ענטפערט דער גאון בעל 'בן איש חי' זצ"ל, אין זיין ספר 'בן יהוידע', אַז 'הולכי דרכים' זענען מענטשן וואָס גלייבן באמונה שלימה אַז דאָס עצם גיין

איז מיט די השגחה פּרטית פון דעם אויבערשטען, ער פירט זיי צוליב זיינע ספּעציעלע סיבות. אָבער 'עוברי' דרכים זענען מענטשן וואָס עס פּעלט זיי די דאָזיגע אמונה. זיי זענען נישט די מטרה אין זייער עצם וועג, נאָר זייער הויפּט-ציל איז דאָס אָרט וואוהין זיי ווילן אָנקומען. צוליב דעם לויפן זיי אַריבערצוגיין דעם וועג אין איילענישׂ, וועלנדיג אָנקומען און דערגרייכן נאָך און נאָך. עס דאַכט זיך זיי, אַז אויב זיי וועלן זיך איילן, וועלן זיי מער אויפטוהן. זיי ווייסן נישט אַז אַלעס איז באַשערט פון דעם אויבערשטען, און די השתדלות וועט נישט העלפן צו באַקומען מער ווי עס איז באַשערט פאַר זיי צו האָבן.

דער חילוק צווישן די צוויי סאָרטן מענטשן איז, אַז די 'הולכי' דרכים, ווערן נישט אין כעס וועז עס מאַכט זיך פּאַר זיי אַ 'טרעפּיק' און סיי וועלכע אויפהאַלטונג אויפ'ן וועג, ווייל זיי ווייסן דאָך קלאָר, אַז אַלעס איז מיט די השגחה פּרטית פון דעם באַשעפּער. ממילא, וואָס האָבן זיי זיך אויפצורעגן, אויב דער אויבערשטער ווייל אַז זיי זאָלן זיך אויפהאַלטן אונטערוועגנס. מה שאין כן די 'עוברי' דרכים, ווערן אין כעס פון יעדער קלייניגקייט וואָס טוט זיי אויפהאַלטן אויפ'ן וועג, ווייל זיי מיינען אַז דורך דעם וועלן זיי שאָדן האָבן דעם תכלית - דער וועג וואָס זיי זענען אָנגעגרייט אַהינצוקומען.

דאָס איז געווען די כוונה פון רבי יוסי, איך האָב מורא געהאַט אַז די **'עוברי'** דרכים וועלן מיך מפּסיק זיין אינמיטן דאַוועניען, ווייל די **'הולכי'** דרכים וואָס גלייבן אַז דער אויבערשטער פירט יעדן טריט פונעם מענטש, וועלן דאָך אים נישט איבערהאַקן אינמיטן דאַוועניען, כאָטש ער האַלט זיי צוריק און ער שטערט זיי אין זייער וועג. די **'עוברי'** דרכים קענען מיך אָבער יאָ איבערהאַקן און שטערן מיין דאַוועניען, ווייל זיי וועלן נישט קענען פאַרטראָגן אַפילו אַן אויפהאַלטונג פון אַ סעקונדע, אין זייער גרויסער איילענישׂ.

לויט דעם, טייטשט דער 'בן יהוידע', די מעשה וואָס ווערט געברענגט אין דער גמרא (תענית כד:) אַז רבי חנינא בן דוסא איז געגאַנגען אויפ'ן וועג, און ווען ס'האָט אָנגעהויבן רעגענען האָט רבי חנינא געזאָגט, 'רבונו של עולם, כל העולם כולו בנחת וחנינא בצער', און דער רעגן האָט זיך אָפּגעשטעלט. האָט רב יוסף געזאָגט, אַז די תּפילה פון דעם כהן גדול, וואָס ער האָט געבעטן יום כיפּור אַז די תּפילה פון די **עוברי** דרכים זאָל נישט אָנגענומען ווערן אָפּצושטעלן דעם רעגן, איז נישט געווען גילטיג ביי רבי חנינא בן דוסא, ווייל רבי חנינא בן דוסא איז געווען פון די **'הולכי** דרכים' ('היה מהלך בדרך'), און נישט פון די **'עוברי** דרכים' [ווי ס'איז דאָס לשון פון דער גמרא דאָרט אין תענית, 'הוה קאזיל באורחא'], און **די תּפילה פון 'הולכי דרכים', פּועל'ט טאַקע יאָ!**

אים (הוד). דער סימן איז געווען, אַז יהונתן וועט וואַרפן פיילן, און דערנאָך וועט ער שיקן אַ יונגל צוזאַמענצונעמען די פיילן. זאָגט דאָרט דער פסוק (ש"א כ, כא-כב) 'אם כה אומר לנער החיצים ממך והנה', איז עס אַ סימן אַז דער כעס פון שאול המלך איז נישט אַזוי גרויס, און דוד קען צוריקקומען אַהיים. אָבער אויב ער וועט זאָגן פאַר דעם יונגל, 'החיצים ממך והלאה', איז עס אַ סימן אַז דער כעס פון שאול איז גאָר שטאַרק, און דעמאָלם 'לך כי שלחך ה'".

'ברח' - אַנטלויף - וויל שאול ווייל דיך הרג'ענען.

דאַרף מען פאַרשטיין, פאַרוואָס האָט ער אים געזאָגט, 'גיי, ווייל דער אויבערשטער האָט דיך געשיקט'. ער האָט אים ענדערש געדארפט זאָגן,

איז דער תירוץ, אַז אויך ווען עס זעט אוים פאַר דעם מענטש אַז ער דאַרף אַנטלויפן פון זיין אָרט ווייל זיין חבר יאָגט אים נאָך, איז דאָס אבער נישט די אמת'דיגע סיבה פאַר זיין אַנטלויפן, נאָר ווייל דער אויבערשטער האָט אים געשיקט (שלחך ה'), און ער האָט אַ געוויסע שליחות פון הימל, עס צו טוהן דייקא אויף יענעם אָרט[ה].

היפלא מה' דבר - אַ איד טאָר זיך קיינמאָל נישט מייאש זיין

'ותלך ותתע במדבר באר שבע, ויכלו המים מן החמת וגו', ותשב

ה. דאָס דאָזיגע וואָרט, האָט דער טעלזער ראש ישיבה געזאָגט ביי דעם מעמד פונעם 'חנוכת הבית' פון די טעלזער ישיבה אין קליוולאַנד. דאָרט האָט ער דערציילט מיט התרגשות וועגן די נסים פון זיין באפרייאונג, ווי ער איז געראַטעוועט געוואָרן פון דער צווייטער וועלט מלחמה.

הרב בלאָך האָט דערציילט ווי פאָלגנד: פאַר דער מלחמה האָט ער געוואוינט מיט זיין משפּחה אין טעלז, ליטע. אין אַ טאג איז אַ פושע ישראל גרויס געוואָרן דאָרט אין שטעטל, און דער ראש ישיבה האָט מורא געהאַט אַז ער וועט נקמה נעמען אין אים, ווייל ער האָט אים דערלאַנגט אַ פראַסק ביי אַ דעמאָנסטראַציע קעגן דעם חילול שבת אין זיין געשעפט, וואָס ער האָט ליידער געהאַלטן אָפן אין שבת. האָט ער פאַרלאָזט טעלז און איז געפאָרן קיין אַמעריקע.

זעלבסט-פאַרשטענדליך, אַז בשעת מעשה איז עס אים נישט אנגעקומען און לייכט און עס האָט אים זייער וויי-געטוהן. ער האָט נישט פאַרשטאַנען פאַרוואָס איז אים אונטערגעקומען אזא צרה, אַז ער זאָל דארפן אַוועקוואַנדערן אין די מרחקים, צו דער וויטער 'מאָדערנער' אַמעריקע. אָבער עטליכע יאָר

מנגד ותשא את קולה ותבך וגו', ויקרא מלאך אלקים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי וגו', ויפקח אלקים את עיניה ותרא באר מים, ותלך ותמלא את החמת מים ותשק את הנער' (כא, יד-יט).

דאַרף מען פֿאַרשטיין, פֿאַרוואָס דערציילט אונז די תורה די גאַנצע מעשה? וואָס פּעלט עס אויס פֿאַר אונז צו וויסן אַז דאָס וואָסער אינעם קריגל האָט זיך אויסגעלאָזט, און עס האָט פֿאַסירט מיט ישמעאל אַ נס אַז ער איז נישט געשטאָרבן.

ענטפֿערט דער רד"ק ז"ל, אַז דאָס אַלעס האָט מען געשריבן אין דער תורה, כדי אונז צו לערנען, אַז א מענטש זאָל זיך נישט דערשרעקן פֿון די צרות וואָס קומען אויף אים חלילה, נאר ער זאָל זיך פֿאַרזיכערן אויפֿן אויבערשטען אַז צום סוף וועט אַלעס זיין גוט, עכ"ד.

פֿון דעם קען מען אַרויסנעמען א שטאַרקע חיזוק צו מאַכן אַליין אַ קל וחומר, יעדער איינער אין זיין מצב, מה דאָך הגר, וואָס איז געווען אַ דינסט, דאַרף זיך נישט דערשרעקן פֿון די ליידן און צרות, איז דאָך אוודאי אַ קל וחומר, 'בן בנו של קל וחומר', יעדער איד מזרע אברהם יצחק ויעקב, טאָר נישט ווערן דערשראָקן און פֿאַרלירן דעם בטחון, נאָר מ'דאַרף זיך פֿאַרזיכערן אויפֿן באַשעפֿער אַז ער וועט זיבער העלפֿן, און פֿון דער צרה וועט אַרויסקומען אַ טובה.

נאָך מער שרייבט הרה"ק בעל 'שפת אמת' זי"ע, אין נאָמען פֿון זיין זיידן הרה"ק בעל 'חידושי הרי"ם' זי"ע, אויף די באַקאַנטע ווערטער פֿון מדרש (ב"ר פנ"ג, יד) 'אמר רבי בנימין, הכל בחזקת סומין עד שהקדוש ברוך הוא מאיר את עיניהם, מן הכא, ויפקח אלקים את עיניה'. חז"ל האָבן מדייק געווען פֿון דעם פּסוק וואָס עס שטייט 'ויפקח אלקים את עיניה ותרא באר מים'. דער פּסוק זאָגט נישט אַז דער אויבערשטער האָט באַשאַפֿן אַ ברונעם מיט וואַסער, אָדער אַז ער האָט

שפּעטער, וועו ס'האט אויסגעבראָכן די ביטערע צווייטע וועלט מלחמה, וואו רוב מנין און רוב בנין פֿון די אייראָפּעאישע אידן זענען ליידער אומגעקומען על קידוש השם, צווישן זיי אויך די משפּחה פֿונעם ראש ישיבה און אַסאַך תלמידים פֿון דער ישיבה, האָט ער דעמאָלס פֿאַרשטאַנען אַז זיין גאַנצער אַנטלויפֿן איז געווען זיין ישועה, וואָס האָט אים געראַטעוועט פֿון אַ זיכערן טויט, בגשמיות און אויך ברוחניות, ווייל ער האָט שפּעטער זוכה געווען איבערצופֿלאַנצן און אויפֿשטעלן די באַרימטע טעלזער ישיבה אין קליוולאַנד.

אַרויסגענומען וואַסער פון דער ערד און דאָס גלייכן, ווייל באמת איז דער ברונעם שוין געשטאַנען דאָרט שוין פֿריער, נאָר הגר האָט עס נישט באַמערקט, ביז דער אויבערשטער האָט דערלויבטן אירע אויגן, און זי האָט געזען אַ קוואַל וואַסער פֿאַר אירע אויגן.

דאָס איז די כוונה פון די וועלטער פון חז"ל, הכל בחזקת סומין עד שהקדוש ברוך הוא מאיר את עיניהם'. די ישועה איז שוין דא, מ'דאַרף נאָר דערלייבטן פון הימל דעם מענטשן'ס אויגן אַז ער זאָל זען די ישועה.

פון דעם האָט דער 'חידושי הרי"ם' אַרויסגעלערנט, אַז יעדע זאַך וואָס דער מענטש דאַרף האָבן, איז אייביג צוגעגרייט פאַר אים, נאָר דער מענטש מיט זיינע גשמיות'דיגע אויגן זעט עס נישט. וועלן דער אויבערשטער דערלייבט זיינע אויגן, זעט ער אַלעס פאַר זיך', עכ"ד.

קומט אוים פון די וועלטער פונעם 'חידושי הרי"ם', אַז סיי וועלבע ישועה אויף וועלבער מיר קוקן אַרויס

ו. דער מדרש זאָגט (ב"ר פנ"ג, יד) אויפֿן פּסוק אין דער היינטיגער פרשה (כא, יט) 'ותלך ותתע במדבר באר שבע', הדא אמרת, מחוסרת אמנה היתה. וויבאַלד הגר האָט אָנגעפירט דאָס קריגל מיט וואַסער, אַז זי זאָל האָבן אויך אַ טאָג שפּעטער וואַסער פאַר ישמעאל צו טרינקען, איז אַ סימן אַז עס האָט איר געפעלט אמונה.

פרעגן די מפרשים, פאַרוואָס מוז זיין אַז עס האָט איר געפעלט אמונה. זי האָט דאָך געדאַרפט האָבן וואַסער צו געבן אַ טאָג שפּעטער פאַר ישמעאל צו טרינקען?

ענטפערט דער 'שפת אמת' (וירא תרנ"ה, ד"ה 'במדרש'), **אַז מ'האָט דאָך איר יעצט געוויזן פון הימל ווי יעדע באַשעפענישׂ באַקומט אין יעדער צייט און אין יעדן אָרט אַלעס וואָס ער דאַרף האָבן. האָט זי זיך געדאַרפט אַראָפּלערנען דערפון, און אַרייננעמען אין האַרץ די אמונה אַז דער אויבערשטער טוט צוגרייטן פאַר'ן מענטש אַלע זיינע באַדערפענישן.** ממילא, האָט זי נישט וואָס צו זאָרגן פון וואו זי וועט נעמען אַ טאָג שפּעטער וואַסער צו טרינקען, ווייל דער אויבערשטער וועט איר זיכער צושטעלן וואַסער (אָדער ער וועט עפּענען פאַר איר אַ ברונעם פון אַן אַנדער אָרט), ווייל 'הרבה דרכים למקום'. דער אויבערשטער האָט געטוג וועגן וי אַזוי צו העלפן. וויבאַלד הגר האָט אָנגעפילט דאָס קריגל מיט וואַסער, ווייל זי האָט זיך געזאָרגט אַז ס'איז מעגליך אַז מאָרגן וועט זי נישט האָבן וואַסער, האָט זי געוויזן דערמיט אַז עס פעלט איר אמונה,

בכלל ובפרט, איז שוין צוגעגרייט פֿאַר אונז. מיר דאַרפן זיך נאָר

און דעריבער, כאָטש דער אויבערשטער האָט איר געוויזן זיינע גרויסע וואונדער, איז עס נישט אַריין אין איר האַרץ...

ז. דער פּאָפּא'ער רב, הרה"ק בעל 'ויחי יוסף' זצ"ל, דערציילט אין דער הקדמה צום ספר 'ויגד יעקב', אַ מעשה וואָס האָט פּאַסירט ביי זיין טאַטן, דער מחבר פון ספר, הרה"ק ר' יעקב יחזקי' זצ"ל אב"ד פאפא, אַז אַמאָל ווען ער איז געווען אויף אָפּרו אין אַ קוראָרט וואָס האָט געהייסן טאַצמאַסדאָרף, איז ער פרייטאָג צו נאַכטס נאָך דער סעודה, אַרויסגעגאַנגען אויף אַ שפּאַציר מיט זיינע מקורבים. ווען זיי זענען אָנגעקומען צו די וואַסער-קוואַלן וואו מענטשן פלעגן טרינקען פאַר אַ רפואה אין די בעדער, האָט איינער זיך אָנגערופן (אַדער ער אַליין), אַז ס'וואָלט געווען זייער גוט צו טרינקען יעצט פונעם קוואַל, ווייל ער איז דורשטיג, אָבער ס'איז דאָך שבת, און מ'קען נישט ברענגען אַ גלאָז, ממילא, האָט מען נישט געקענט טרינקען.

האָט דער 'ויגד יעקב' דערציילט די באַקאַנטע מעשה פון בעל שם טוב הקדוש זי"ע, וואָס ווערט געברענגט אין ספה"ק 'נתיב מצוותיך' (להרה"ק מקאמארנא זי"ע, נתיב היחוד, יג, אות א), אַז דער בעל שם טוב הקדוש זי"ע איז אַמאָל געפאָרן אויפֿן וועג מיט זיינעם אַ תלמיד, אין אַן אָרט וואו עס איז נישט געווען קיין וואַסער אַסאַך מיילן. דער תלמיד איז געוואָרן דורשטיג, און ער האָט געזאָגט פאַר דעם בעל שם טוב אַז ער איז דורשטיג. דער בעל שם טוב האָט אים אָבער גאָרנישט געענטפערט.

שפּעטער, ווען דער תלמיד האָט געשפּירט אַז ער גייט ממש אויס פון דורשט רח"ל, האָט ער געזאָגט צו זיין רבי'ן דעם בעל שם טוב הקדוש אַ צוויטן מאָל: 'רבי, איך בין זייער דורשטיג. איך שפּיר ממש ווי עס הערשט אַ סכנה ח"ו'. האָט דער בעל שם טוב אים געזאָגט:

- צי גלייבסטו, אַז אין דער סעקונדע ווען דער אויבערשטער האָט באַשאַפן די וועלט, האָט ער אויך געזען דיין צרה, און ער האָט צוגעגרייט וואַסער פאַר דיר צו טרינקען?!

לכתחילה, האָט דער תלמיד נישט געענטפערט, אָבער נאָכ'ן אַריינטראַכטן אַ שטיקל צייט, האָט ער זיך אָנגערופן: יאָ רבי, איך גלייב באמת.

האָט דער בעל שם טוב אים געזאָגט, ער זאָל וואַרטן נאָך אַביסל. פאָרנדיג ווייטער אויפֿן וועג, האָבן זיי באַמערקט אַ גוי גיין מיט צוויי עמערס וואַסער אויף זיינע אַקסלען. ווען ער איז צוגעקומען צו זיי, האָבן זיי אים געגעבן אַ פרוטה, און ער האָט געגעבן פאַר דעם תלמיד צו טרינקען. האָט דער בעל

פֿאַרזיבערן אויפֿן באַשעפֿער[ז], און **אויך** וועלן עס דאַכט זיך אַז בדרך
מתפלל זיין צו אים ער זאָל עפּענען המטבע איז נישט דאָ אַ וועג
אונזערע אויגן צו זען די ישועה[ח]. פּאַר אַ ישועה, דאַרף מען געדענקען

שם טוב געפֿרעגט דעם גוי, ווי קומסטו צו טראָגן וואַסער, דאָ, אין אַ וויסטן מדבר? האָט דער גוי געענטפֿערט, 'ס'איז אַריין אַ משוגעת אין קאָפּ פֿאַר מיין פֿריץ, אַז ער וויל טרינקען וואַסער פון אַ קוואַל וואָס געפינט זיך דאָ אין דער געגענט (טראָץ דעם וואָס עס געפינען זיך געגוג געשמאַקע וואַסער-קוואַלן נאָנט צו זיין פֿאַלאַץ). איך טראָג שוין דאָ וואַסער דריי פֿרסאות, און איך ווייס נישט פֿאַרוואָס'... האָט דער בעל שם טוב געזאָגט צו זיין תלמיד:

- זע נאָר די השגחה פרטית פון דעם אויבערשטען ברוך הוא. ער האָט באַשאַפן פֿאַר דיינעט וועגן, אַ פֿריץ וואָס עס זאָל אים אַריין אַ משוגעת אין קאָפּ, כדי ער זאָל וועלן וואַסער דווקא פון דאָ, **און דאָס אַלעס האָט דער אויבערשטער געזען מיט זיין השגחה פרטית, אין דער סעקונדע וועלן ער האָט באַשאַפן די וועלט...**

וועלן דער 'ויגד יעקב' האָט געענדיגט דערציילן די מעשה, איז פֿלוצלינג אַדורכגעגאַנגען נעבן אים אַ גוי מיט אַ גלאָז אין די האַנט, צו טרינקען פונעם קוואַל וואַסער. ממילא, האָבן אויך דער 'ויגד יעקב' און זיינע מקורבים געטרינקען פונעם וואַסער. וועלן זיי האָבן געפֿרעגט דעם גוי פֿאַרוואָס עס איז אים איינגעפֿאַלן יעצט, אינמיטן נאַכט, צו קומען צום קוואַל טרינקען וואַסער... האָט דער גוי געענטפֿערט, אַז ער האָט זיך געלייגט שלאָפן, אָבער פֿלוצלינג, איז ער געוואָרן זייער דורשטיג צו טרינקען וואַסער, און ער האָט געמוזט אַראָפּגיין פון בעט, און קומען אַהער טרינקען פונעם קוואַל.

אָט אין דעם באַשטייט דער גרויסער כח פון בטחון, אַז **דער אויבערשטער טוט צושטעלן פֿאַר דעם מענטש אַלעס וואָס ער דאַרף נאָר אויידער ער האָט דעם בטחון, כדי אַז באַלד אין דער מינוט וועלן ער וועט האָבן דעם בטחון, זאָל ער האָבן די ישועה אין האַנט.**

ח. אויף די אויבן-דערמאַנטע ווערטער פון מדרש, 'הכל בחזקת סומין עד שהקדוש ברוך הוא מאיר את עיניהם', זאָגט הרה"ק רבי אברהמ'לע פּאָריסובער זי"ע, דער אויבערשטער דערלייכט די אויגן פון דעם מענטש, **נאָר נאָך דעם ווי דער מענטש קומט אָן צו די קלאָרע אנערקענונג אַז ער איז אַזוי ווי אַ בלינדער** ('בחזקת סומא'), **און ער אַליין קען גאָרנישט טוהן.** כל זמן עס דאַכט זיך פֿאַר דעם מענטש אַז ער אַליין איז בכח אַלעס צו 'ערלעדיגן', אָדער אַליין צו טרעפֿן אַ טיר פֿאַר זיין ישועה, ווערט ער נאָך

נישט געהאָלפן פון הימל, וויבאַלד דער מענטש פאַרלאָזט זיך אויף זיך אַליין, און נישט אויף דעם אויבערשטן.

מן הבאר

הרה"ג רבי אברהם הורוויץ ז"ל, אַ תלמיד פונעם גאון בעל 'חזון איש' זצ"ל, ברענגט אין דער הקדמה צו זיין ספר 'באר אברהם', אַז דער 'חזון איש' פלעגט זאָגן, **די ישועה פון דעם באַשעפער קומט אין דער סעקונדע וועו דער מענטש זעט שוין נישט מיט'ן דרך הטבע אַ וועג פאַר די ישועה.**

ענליך טייטשן די ספרים, דעם מאמר 'ישועת ה' כהרף עין'. 'הרף עין' מיינט, וועו מ'מאַכט צו די אויגן און מ'עפענט עס באַלד דערנאָך. דאָס הייסט, וועו דער מענטש פאַרשטייט און אנערקענט אַז אַליין קען ער גאָרנישט דערגרייכן, אַלעס איז נאָר פון דעם אויבערשטן, און דערפאַר פאַרמאַכט ער זיינע אויגן און ער גיט זיך איבער מיט זיין מצב אין דעם אויבערשטן'ס האַנט, און אַזוי איז ער באַלד זוכה צו די ישועה.

דער רד"ק ז"ל זאָגט אויפ'ן פסוק (תהלים קמז, ט) 'נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו', די 'עורבים' (וואָראָנעס) זענען אויס אין שוואַרץ. וועו זיי זענען נאָך קליין, איז זייער קאָליר ווייס, און צוליב דעם דערקענט נישט דער 'עורב' זיינע קליינע קינדער, נאָר ער מיינט אַז זיי זענען פון אַן אַנדערן מין, און ער טוט נישט צושטעלן פאַר זיי זייער שפייז. דער אויבערשטער מיט זיין רחמנות, טוט זיי אונטערשיקן וועו און זיי עסן אויף די וועו, און פון דעם טוהען זיי זיך שפייזן. שרייבט דער רד"ק, זענען מיר אַז דער **אויבערשטער העלפט די שוואַכע וואָס קענען זיך נישט אַליין העלפן.**

די כוונה דערפון איז נישט דווקא וועגן 'שוואַכע', נאָר אַפילו יעדער וואָס מאַכט זיך ווי שוואַך... דאָס הייסט, ער ווייסט אַז ער האָט נישט קיין אייגענעם כח, נאָר ער פאַרלאָזט זיך נאָר אויף דעם באַשעפער...

אדרבה, וועו דער מענטש וואָרצלט גוט איין אין זיך די ריינע אמונה אַז ער אַליין איז בכלל נישט אַ חלק פונעם גאַנצן 'געשעפט', און נאָר דער אויבערשטער טוט אַלעס, דאַן איז ער זוכה צו זען די ישועה.

אייַדער דער קאַפּיטשיניצער רבי, כ"ק אדמו"ר רבי משה מרדכי זצ"ל, איז געוואָרן דער ממלא מקום פון זיין גרויסן טאַטן, דער קאַפּיטשיניצער רבי, הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זי"ע, האָט ער געהאַנדלט אין דער

אַז דער אויבערשטער, דער 'כל יכול', קען ברענגען די ישועה, אפילו אויף אַן אופן וואָס עם פּאַלט נישט איין פֿאַר דעם מענטש אויפֿן געדאַנק.

אַזוי טייטשט דער גאון בעל 'חפֿץ חיים' זי"ע ('מכתבי החפֿץ חיים', כ) דעם פּסוק **אין** דער היינטיגער פֿרשה (יח, יג-יד) **'ויאמר ה' אל אברהם, למה זה צחקה שרה לאמור האף אמנם אלד ואני זקנתי, היפלא מה' דבר'.**

דאַרף מען פֿאַרשטיין, פֿאַרוואָס האָט דער פּסוק מאריך געווען צו דערציילן די גאנצע מעשה, וואָס זעט אוים חלילה ווי אַ שאנדע פֿאַר די צדיקת שרה אמנו ע"ה, און בכלל, פֿאַרוואָס איז די תורה מאריך מיט דעם גאַנצן ענין, אויב שרה האָט געלאַכט, אָדער נישט.

ענטפֿערט דער 'חפֿץ חיים', מיר ווייסן אַז 'מעשה אבות סימן לבנים', און אַלעס וואָס האָט פֿאַסירט מיט אונזערע עלטערן, געשעט אויך מיט אונז אין דעם דור פון 'עקבתא דמשיחא', וועט אידן פרעגן

דיאַמאַנטן-בערזע אין מאַנהעטן. האָט אַמאָל פֿאַסירט אַז ער האָט עטליכע וואָכן נאָכאַנאַנד נישט פֿאַרדינט אפֿילו אַ פּרוטה ביים דיאַמאַנטן-האַנדל. וועט ער האָט זיך מזכיר געווען פֿאַר זיין גרויסן טאַטן, האָט ער געזאָגט, **'איך מאַך גאָרנישט'** (דאָס הייסט, ער פֿאַרדינט נישט קיין געלט), און וואָס וועט זיין מיט פּרנסה, מ'דאַרף דאָך ברויט און קליידונג פֿאַר די משפּחה. האָט זיין טאַטע דער קאַפּיטשיניצער רבי, אים געזאָגט:

- אָט דאָס דאַרפֿסטו טאַקע כסדר חזר'ן און געדענקען, אַז **דו מאַכסט טאַקע גאָרנישט... ווייל אַלעס איז פון הימל.** דער אויבערשטער רופט אויס אויב דער מענטש זאָל פֿאַרדינען פּרנסה אָדער חלילה נישט. עס האָט נישט קיין שייכות צו די יגיעה און השתדלות פונעם מענטש...

וועט עס זענען אַריבערגעגאַנגען נאָך אַ פּאָר וואָכן און ער האָט נאָך אַלץ גאָרנישט פֿאַרדינט ביי די דיאַמאַנטן, האָט ער אין אַ פּרייטאָג, וועט ער האָט זיך שוין געגרייט אַהיים צו פֿאָרן, געעפֿענט דעם 'סעיף', כדי דאָרט אַריינצולייגן די דיאַמאַנטן ביז נאָך שבת. בשעת מעשה, האָט ער אויפֿגעהויבן זיינע אויגן צום הימל און געזאָגט: רבונו של עולם, **איך מאַך טאַקע גאָרנישט...**

און וואונדער איבער וואונדער, 'תוך כדי דיבור', האָט דער טעלעפֿאָן געקלינגען, און אויפֿן צווייטן זייט פונעם טרייבל איז געווען אַ סוחר, וועלכער האָט אָנגעבאָטן צו קויפן ביי אים אַ שיינע צאָל דיאַמאַנטן, אַזוי אַז אין איין סעקונדע האָט ער פֿאַרדינט אַנטקעגן אַלע וואָכן וואָס ער האָט גאָרנישט געטוהן, און ער איז אַרויס ממש 'מאפילה לאורה'...

ווי אַזוי איז מעגליך אַז משיח צדקנו זאָל קומען פֿלוצלינג און אונז אויסלייזן פון גלות. מ'טראַכט ביי זיך אין האַרצן, אַז ס'איז ח"ו נישט מעגליך אַזאַ זאַך.

צוליב דעם האָט די תורה מאריך געווען מיט דער מעשה פון שרה אמינו ע"ה, כדי מיר זאָלן וויסן אַז דער אויבערשטער בביכול האָט תרעומות אויף אַזאַ אויפפירונג (ווי דער רמב"ן ז"ל שרייבט, אַז דער אויבערשטער האָט איר באַשולדיגט און געטענה'ט צו אברהם, פֿאַרוואָס גלייבט זי נישט אין דעם? ס'איז ראוי פֿאַר איר זי זאָל גלייבן דערין, אָדער זי זאָל זאָגן, אמן כן יעשה ה'). 'היפלא מה' דבר' - יעדע סעקונדע קען דער באַשעפער שיקן דעם גואל צדק, אויסצולייזן כלל ישראל פון דעם ביטערן גלות. אַלע צרות קענען אין איין סעקונדע איבערגעדרייט ווערן לטובה ולברכה.

מורא'דיגע ווערטער, שרייבט הרה"ק רבי צדוק הכהן פון לובלין זי"ע, אין ספר 'דברי סופרים' (אות טז): אַ איד טאר זיך נישט מייאש זיין פון קיין שום זאַך, סיי בגשמיות, אַזוי ווי די גמרא זאָגט (ברכות י:) 'אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים', און סיי ביי רוחניות'דיגע ענינים, אַפילו אויב דער מענטש איז אַריינגעפאַלן חלילה אין דער נעץ פונעם יצר הרע און עובר געווען עבירות וועגן וועלבע חז"ל זאָגן אַז תשובה פועל'ט נישט ביי די דאָזיגע עבירות (זוה"ק ח"א דף ריט:), אָדער אַז ס'איז זייער שווער תשובה צו טוהן דערויף, אָדער דער מענטש קוקט זיך אַרום און ער זעט ווי ער ווערט ליידער בסדר מער און מער פאַרזינקען אין עולם הזה'דיגע ענינים, טאָר ער זיך נישט מייאש זיין צו זאָגן אַז ער וועט זיך נישט קענען אָפּשיידן דערפון, ווייל ס'איז בכלל נישט דאָ קיין יאוש ביי אַ איד[ט]. דער אויבערשטער קען אייביג העלפן אין יעדן ענין.

ט. רבינו ניסים גאון ז"ל ברענגט אַ מעשה, אַ גביר האָט געוואָלט געבן אַ סכום געלט פאר צדקה, אָבער נאָר פאַר אַ איד וואָס האַלט שוין לאחר יאוש רח"ל. איז ער געגאַנגען אויפ'ן גאַס, און געטראָפן אַן אָפּגעריסענעם אָרימאַן, פרעגט ער אים, פון וואו לעבסטו? ענטפערט דער אָרימאַן, ער האָט אַ פעטער אין חוץ לארץ וואָס שיקט אים געלט. גייט ער צו אַ צווייטן, און אַזוי צו אַ דריטן, און אַזוי ווייטער, אָבער יעדער האט געהאט 'עפעס' א פרנסה, אזש אז קיין איינער פון זיי איז נישט געווען לאחר יאוש.

ענדליך האָט דער גביר געטראָפן אַ איד וואָס האָט געגעסן פון די מיסטן, אַ 'חובק אשפתות'. דער גביר האָט זיך געפרייט, ער האָט ענדליך געטראָפן אַ ריכטיגן אָרימאַן וואָס איז מסתמא שוין מיואש רח"ל. ער נעמט אַרויס אַ

גרויסן פּעקל געלט, און זאָגט אים: נעם דיר אַ מתנה, איך האָב דאָס אַוועקגעלייגט פֿאַר איינעם ווָאס איז לאחר יאוש.

שרייבט רב נסים גאון: דער אָרימאַן האָט אים אָנגעשריגן: 'איך האַלט לאחר יאוש?! איך בין פֿאַרזיכערט אינעם אויבערשטן, איך בין זיך אינגאַנצן נישט מייאש!' פרעגט אים דער גביר: 'פֿאַרוואָס שרייסטו אויף מיר? איך וויל דאָך דיר געבן אַ מתנה!' זאָגט אים דער אָרימאַן: 'דו האָסט מיר דען געוואָלט געבן אַ מתנה? דו האָסט מיך געוואָלט הרג'ענען! דו האָסט געזאָגט אַז איך האַלט לאחר יאוש, האָסטו ביי מיר געוואָלט אַוועקנעמען דעם בטחון אין באַשעפער!'

וועז דער גביר האָט געזען, אַז אַפילו דער אָרימאַן איז פול מיט בטחון, האָט ער דאָך שוין נישט צו וועמען צו רעדן וועגן נעמען דאָס געלט פון אים, האָט ער דעריבער באַהאַלטן דאָס געלט אינעם בית הקברות.

עס איז דאָך אָבער א 'גלגל החוזר בעולם', און עס האָט ליידער פֿאַסירט אַז דאָס רעדל האָט זיך איבערגעדרייט, און דער גביר איז געווארן א יורד, נישט האבנדיג אפילו א שטיקל ברויט צו עסן, פאר זיך מיט די משפחה. האָט ער זיך דערמאנט אַז ער האָט באַהאַלטן אַ סכום געלט אינעם בית הקברות, און ער איז אַהין געגאַנגען אַרויסצוגראָבן דאָס געלט. אין יענע צייטן איז געווען פון די ערגסטע פארברעכנס קעגן דער מלוכה אויב מ'גראָבט אויף אַ בית עלמין. די פֿאָליציי איז געוואויר געווארן דערפון, און מ'האָט אים איינגעזעצט אין תפיסה.

שפּעטער האָט מען אים אַריינגעפירט אַ געקייטעלטן צום משפט, און ער האָט אויסגעבראָכן אין אַ געוויין. פרעגט אים דער ריכטער פאַרוואָס ער ווייַנט. האָט דער איד דערציילט, איך בין אַמאָל געווען רייך, און איך האָב באַהאַלטן געלט אינעם בית עלמין, און איצט בין איך ליידער געוואָרן אַן אָרימאַן, האָב איך געוואָלט אַרויסנעמען דאָס געלט וואָס איך האָב דאָרט באַהאַלטן. דערווייל איז מען מיך חושד אַז איך האָב געוואָלט גראָבן אינעם בית עלמין. חס וחלילה! איך האָב בלויז געוואָלט נעמען מיין געלט.

פרעגט אים דער ריכטער מיט פאַרוואונדערונג: 'דו געדענקסט מיך?! **איך בין דער מענטש וואָס האָט דעמאָלס געגעסן פון מיסט-קאַסטן, און איך האָב דיר געזאָגט אַז איך האָב בטחון אין דעם באַשעפער.** 'תבא כסא מלכותי ותעיד על תקותי'...' - זע נאָר ווי איך בין אָנגעקומען און ווי איך האָב דערגרייכט. זאָל דאָס זיין אַ באַווייז אויף מיין בטחון און האָפענונג צום באשעפער!

עס האָט אונז דערציילט אַ בחור, די פאָלגענדע מעשה: זיין טאטע איז אַמאל געפֿאָרן קיין ניו יאָרק, און וויבאַלד די ישיבה האָט געגעבן רשות פאַר

די תלמידים אַהיימצופֿאָרן אויף שבת, איז דער בחור געפֿאָרן אויף שבת קיין צפת. עס איז געווען אַ קורצער פרייטאָג, אינמיטן ווינטער, און מען שטייט און ווארט פאר די לעצטע אויטאָבוס צו קומען. למעשה האָט אָבער דער אויטאָבוס געשפּעטיגט אָנצוקומען אין צייט, און דער בחור מיט זיין חבר זענען אַראָפּגעגאַנגען פונעם אויטאָבוס אין טבריא, צוואָנציג מינוט פאַר'ן זמן פון שבת. דער בחור האָט שוין חרטה געהאַט אויף דער גאַנצער נסיעה, ער ווייסט נישט וואו גייט מען דאָ.

זיי האָבן אָנגעקלאַפּט אויף דער ערשטער טיר וואָס האָט געהאַט אויפֿ'ן שוועל אַ מזוזה. דער איד האָט פריינטליך אויפגענומען די צוויי בחורים, זאגנדיג, 'יאָ, איר וועט דאָ קענען עסן און שלאָפֿן'. גייענדיג צוריק פון דאַוונען פרייטאָג צו נאַכטס, זאָגט דער בעה"ב צו די צוויי בחורים:

- כ'וועל אייך מגלה זיין אַ סוד... אויב איר וואָלט געקומען אַן אַנדערן שבת, וואָלט איך נישט געהאַט קיין פֿלאַץ פאַר אייך, נישט צו עסן און נישט צו שלאָפֿן... ווייל איך האָב ב"ה אַ שטוב מיט צען קינדער און קיין איבריגע בעט איז נישט דא. נאָר וואָס דען? איך מיט מיינע בני בית זענען היינט אינדערפרי צוריקגעקומען פון אַ נסיעה פון מקומות הקדושים אין אייראָפּע. מיר האָבן שוין געזאָלט צוריקקומען עטליכע טעג צוריק, אָבער ס'איז געווען אַ טעכנישע פֿראבלעם מיט'ן עראָפֿלאַן, דעריבער איז אונזער נסיעה אַהיים אָפּגעלייגט געווארן ביז פרייטאָג פאַרטאָגס. אַזוי זענען אונזערע קינדער געבליבן צעטיילט ביי די אידן אין שטאָט (וואו זיי זענען געווען בעת די עלטערן זענען געווען אין אויסלאַנד) אויף שבת. די אנשי חסד פון טבריא האָבן אָבער נישט געווואוסט אַז די קינדער וועלן נישט זיין אינדערהיים אויף שבת, האָבן זיי צוגעגרייט פאַר זייערע שכנים אַ שבת 'כיד המלך', און אַזוי אַרום האָט איר גענוג צו עסן ביי מיר, און אויך אַ בעט צום שלאָפֿן...

דעמאָלס האָבן די בחורים באַגריפן ווי אַלעס איז געווען מן השמים, נאָך איידער די בחורים האָבן אַפֿילו גע'חלומ'ט אַרויפצוגיין אויפֿ'ן אויטאָבוס, איז שוין געווען אַ פּראָבלעם אויפֿ'ן פליגער, און דורך די וואוילטעטיגע אידן פון טבריא, איז צוגעגרייט געווארן פאַר זיי פון הימל, צו עסן און שלאָפֿן שבת אין טבריא...

די מעשה האָט זיך אָבער נישט געענדיגט בלויז מיט דעם: **דריי טעג נאָך שבת, דינסטאָג, איז איינער פון די צוויי בחורים געווארן אַ חתן ביי דעם בעל אכסניא אין טבריא...**

וואָס זענען מיר פון דעם? אַ איד בלאָנדזשעט נישט סתם. אַלעס איז פון הימל!

שרייבט הרה"ק ר' צדוק ווייטער, דער גַאנצער געבוי פון אידישן פָאלק איז דאָך געקומען שוין נאָך אַ פולשטענדיגן יאוש, ווי דער פסוק זאָגט, 'ואברהם ושרה זקנים באים בימים', און אויך 'מי מילל לאברהם' וגו' (פרשתינו כ, ז). **ס'איז קיינעם נישט איינגעפאַלן צו גלייבן אַז אברהם און שרה קענען נאָך האָבן קינדער. און אויך נאָך דעם ווי דער מלאך האָט צוגעזאָגט אַז זי וועט געבוירן אַ קינד, און שרה האָט געגלייבט אַז דער אויבערשטער איז אַ 'כל יכול', און מיט דעם אַלעם האָט זי געלאַבט ביי זיך אין האַרצן, ווייל ס'איז געווען ווייט ביי איר אין די אויגן צו גלייבן אין דעם, וויסנדיג דעם עלטער פון אברהם, און אויך איר עלטער. אויב דער אויבערשטער וואָלט זיי געוואָלט העלפן מיט אַ קינד, וואָלט ער זיי געהאָלפן פריער, ווייל 'למעט בניסא עדיף', און 'לא עביד קודשא בריך הוא ניסא למגנא', דאָרט וואו עס פעלט נישט אויס. אָבער באמת איז אזוי געווען די רצון פונעם באַשעפער אַז דאָס אידישע פָאלק זאָל זיך אויפבויען דווקא נאָך אַ פולשטענדיגן יאוש, וועַן קיינער (אַפילו שרה), האָט נישט געגלייבט אַז זי וועט נאָך געהאָלפן ווערן. ווייל אַ איד איז מחויב צו גלייבן אַז מ'טאָר זיך קיינמאָל נישט מייאש זיין'. 'היפלא מה' דבר' וגו'.**

רבי צדוק שרייבט ווייטער, אַז וועגן די גאולה שלימה לעתיד לבוא, זאָגט דער נביא (ישעיה נג, א) "מי האמין לשמועתינו" וגו', און אויך זאָגט די גמרא (סנהדרין צז:) 'אין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה'. משיח וועט קומען וועַן אידן וועלן שוין זיין אינגאַנצן מיואש ח"ו פון דער גאולה. און טאקע

מן הבאר

דער חפץ חיים זצ"ל האָט דערציילט, אַז הגאון רבי מרדכי באַנעט זצ"ל איז געזעסן ביים שיעור, און די תלמידים האָבן געזען, אַז אינמיטן אַ ריתחא דאורייתא האָט ער כסדר געשריבן מיט זיין פינגער אויפ'ן טיש. זיי האָבן נאָכגעפאָרשט די זאַך און באַמערקט אַז ער שרייבט די ווערטער וואס מיר זאגן ביים דאַוונען אין די הייליגע טעג: 'אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך, כי דורשיך לעולם לא יכשלו' וכו'.

י. ס'איז באקאנט, דער בריסקער רב, הגרי"ז זצ"ל, האָט געהאַט אַ ליסטע פון יונגעלייט תלמידי חכמים וועלכע ער פלעגט אויסהאַלטן (ער פלעגט אָפט מאָל באָרגן געלט דערפאר, און געזאָגט אַז ער האָט אמונה און בטחון, און דער אויבערשטער האָט טאַקע יעדן חודש געהאָלפן מ'זאָל קענען באַצאָלן דעם חוב).

הרה"ג ר' שמואל הומינער זצ"ל ברענגט, אַז ער איז געשטאַנען דערביי ביים בריסקער רב, וועו אַ איד האָט אַמאָל געזאָגט פֿאַר'ן בריסקער רב, אַז מ'קען טרעפן רייכע אידן וואָס זאָלן דעקן דעם רב'ס הצטרכות'ן, זיי קענען אַראָפֿלייגן אַ פערטל מיליאָן פונט, אוו עס זאָל זיין רואיג אַ פּאָר חדשים. האָט דער בריסקער רב געענטפערט פֿאַר דעם איד:

- אויך אויב איך וועל טרעפן מענטשן וואָס זאָלן אַראָפֿלייגן מיליאָנען, וועל איך עס נישט טוהן, ווייל **איך וויל נישט פֿאַרלירן מיין אמונה אוו בטחון!**

אַזוי איז טאַקע געווען, עס זענען געווען מענטשן וואָס האָבן געוואָלט מנדב זיין געלט, אָבער דער בריסקער רב האָט נישט געוואָלט נעמען מער ווי אויף איין חודש. ער האָט געזאָגט:

- אַז איך ווייס אין משך פון חודש אַז איך האָב נישט קיין געלט, ווייס איך אַ גאַנצן חודש אַז איך דאַרף געפינען חן ביי דעם אויבערשטען, געב איך אַכטונג אַ גאַנצן חודש, איך זאָל האָבן חן זיין ביי דעם אויבערשטען, אוו דאָס וועט איר מיר נישט קענען אַוועקנעמען אַפילו פאַר מיליאָנען...

אַוודאי זענען מיר נישט אין דער מדרגה פון בריסקער רב, **אָבער מיר האָבן דאָך סיי ווי נישט קיין מיליאָנען, מעגן מיר זיך כאָטש מחזק זיין מיט דעם וואָרט, מיט די מדת הבטחון פון בריסקער רב**, אַז ער האָט נישט געוואָלט נעמען דאָס געלט, כדי נישט צו פֿאַרלירן זיין מדת הבטחון אוו נשיאות חן ביי דעם באַשעפער.

עס איז ידוע אַז די זוועהילער רבי'ס, הרה"ק רבי שלמה'קע זי"ע אוו זיין זון הרה"ק רבי גדלי' משה זי"ע, זענען געווען ווייט פון גוזמאות - "הרחק כמטחוי קשת". הרה"ק רבי גדלי' משה דערציילט אַ מעשה וואָס ער האָט מיטגעלעבט, ווי פאָלגענד:

עס איז געווען אַ שטעטל וואו עס האָט געוואוינט בלויז איין דאָקטאָר אוו איין אַפּטייקער. זיי האָבן אויסגענוצט דעם מצב אז זיי זענען די איינציגע אין שטעטל, אוו האָבן גערעכנט גרויסע גרויסע גרויסע געלטער פון אלע קראנקע ל"ע. האָבן די שטאָט לייט צונויפגערופן אַן אסיפה, אוו באַשלאָסן, אַז כאָטש די גמרא זאָגט (ברכות ס.) 'מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות', דער דאָקטאָר האָט רשות צו היילן מענטשן, אָבער אויב דער דאָקטאָר רייסט אַזוי פיל געלט ביי די פאַציענטן, וועט מען אַלזאָ מער נישט גיין זיך באַהאַנדלען ביי אים. מ'האָט באַשלאָסן, אַלע מענטשן פון שטאָט וועלן אויפהערן גיין צום דאָקטאָר, מ'וועט גיין נאָר צום אויבערשטען!

האָט הרה"ק רבי גדלי' משה דערציילט, אַז סוף יאָר האָט מען געזען אַז **קיין איין מענטש איז נישט געשטאָרבן אין שטאָט, אויסער צוויי מענטשן - דער דאָקטאָר אוו דער אַפּטייקער!** אָט אַזוי איז אַז מען לעבט מיט'ן בורא כל עולמים.

אויף דעם זאָגט דער נביא (ישעיה נא, ב) 'הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם'. אַזוי האָט זיך אָנגעהויבן דער בנין פון אידישן פאָלק, נאָך אַ יאוש!

ושמרו דרך ה' לעשות צדקה - טוהן חסד און 'גוטע מידות' איז דער הויפט יסוד

דער רבינו יונה ז"ל שרייבט (אין זיין פירוש על התורה, פרשתינו), אַז פון דער היינטיגער פרשה, לערנען מיר ווי חשוב ס'איז דער ענין פון 'נדיבות' - געבן מיט א בריים הארץ, און דער גרויסער שכר וואָס מ'באַקומט דערפאַר[א]. פון דער אַנדערער זייט, זעט מען ווי מיאוס ס'איז די מדה פון קאַרגשאַפט, און די שטראָף וואָס מ'באַקומט דערפאַר[ב], ווייל דער פסוק זאָגט אין דער היינטיגער סדרה (יח, יח-יט) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את

הגאון רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל (איידעם פון בריסקער רב זצ"ל) האָט געהאַט אַ טאָכטער וואָס האָט געליטן פון דער אַסטמאַ קראַנקהייט רח"ל, וואָס וועט עס קומט אַן אַטאַקע ח"ו, דאַרף מען זיך שנעל מטפל זיין דערמיט. אין שטוב זענען געווען עטליכע אָטעם-מאַשינען על כל צרה שלא תבא, אַז אויב איין מאַשין וועט נישט אַרבעטן, זאָל מען האָבן גרייט אַ צווייטע מאַשין.

אַמאָל האָט זי באַקומען אַן אַסטמאַ אַטאַקע רח"ל. מ'האָט געזוכט די מאַשינען, אָבער מ'האָט זיי נישט געקענט טרעפן, און ליידער איז זי ביז אַ האַלבע שעה אַוועק פון דער וועלט רח"ל. שפעטער האָט מען געטראָפן אַלע זיבן מאַשינען אונטער איר בעט. זעלבסט-פאַרשטענדליך, אַז עס האָט שטראק ווי געטוהן דאָס האַרץ ביי די משפחה, פון די געפיל, אַז מ'האָט עס געקענט צוריקהאַלטן און איר האַלטן ביים לעבן.

וועט הגה"צ רבי יעקב גאַלינסקי זצ"ל איז געקומען מנחם אבל זיין רבי מיכל פיינשטיין, מיט וועמען ער האָט געלערנט צוזאַמען אין דער לאָמזשער ישיבה, האָט רבי יאַנקעלע דערמאנט רבי מיכל'ען וואָס מ'פלעגט נאָכזאָגן אין ישיבה אין נאָמען פון די ראשונים, אַז **עס איז דאָ אמונה און השתדלות. דאָס אַלעס איז אָבער נאָר בנוגע דעם עתיד, אָבער אויפ'ן עבר, זאָל אַ מענטש זיך נישט איינרעדן, אויב איך וואָלט געטוהן אַ געוויסע השתדלות וואָלט אַנדערש פּאַסירט, עס וואָלט נישט פּאָרגעקומען, וכדומה. דאָס איז כפירה נסתרת, ווייל אויפ'ן עבר איז נישט דאָ אַזאַ זאַך ווי השתדלות. אויב עס האָט פּאַסירט, האָט אַזוי געמוזט פּאַסירן.**

יא. דער נביא זאָגט (ירמיה לא, יד-טו) 'קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו', כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך' וגו'. דאַרף מען פאַרשטיין, חז"ל זאָגן אַז ווען דער בית המקדש

איז חרוב געווָארן, האָבן אַלע אבות און אמהות געווויינט, און יעדער איינער פון זיי האָט דערמאנט זיין זכות צו רַאטעוועט דעם כלל ישראל. אויב אַזוי, פאַרוואָס איז דייקא רחל געענטפערט געווָארן, און נאָר פאַר רחל האָט דער אויבערשטער געזאָגט 'מנעי קולך מבכי', זי זאָל אויפהערן צו ווויינען, ווייל אירע קינדער וועלן אויסגעלייזט ווערן פון גלות?

איז דער תירוץ, ווייל מיר געפינען ביי רחל אמינו, אַז **זי האָט מסכים געווען צו באַצאָלן אַ טייערן פרייז כדי אַ צווייטער זאָל נישט דאַרפן ווויינען**, ווייל לאה האָט דאָך פאַרגאָסן הייסע טרערן אַז זי זאָל נישט אַרויינפאַלן ח"ו צו עשו הרשע, ביז רחל האָט איר אַנטפּלעקט די סימנים אַז זי זאָל קענען חתונה האָבן מיט יעקב אבינו ע"ה, כאָטש רחל האָט געווויסט אַז דורך דעם וועט זי אַליין שאָדן האָבן און זי וועט מער נישט קענען חתונה האָבן מיט יעקב, און **דער וואָס געבט אַוועק פון זיך כדי אָפּצומעקן אַ טרער פון אַ צווייטנ'ס אויג, פירט זיך דער אויבערשטער מיט אים אָדער מיט איר, 'מדה כנגד מדה', אָפּצומעקן זיינע טרערן...**

ענליך זאָגט הרה"ק בעל 'ישמח משה' זי"ע (חידושים על נ"ך, ירמיה לא, יד) אויף די ווערטער 'קול ברמה', ווייל דער וואָס בעט אַן אומזיסטע מתנה פון זיין חבר, רעדט נישט הויך אויפ'ן קול, נאָר ער בעט שטילערהייט, און מיט אַ 'האַלבן מויל'. פון דער אַנדערער זייט, ווען איינער פאָדערט וואָס עס קומט אים, רעדט ער הויך אויפ'ן קול (על דרך משל, ווען איינער קויפט עפּעס אין אַ געשעפט וויסנדיג אַז ער האָט נישט קיין געלט צו באַצאָלן דערפאַר, בעט ער דעם אייגנטימער פונעם געשעפט מיט אַ שטיל בעטנדיג קול, אויב ער קען אים געבן אויף באָרג, מיט לייכטע אָפּצאָלונגען. אָבער איינער וואָס האָט פאָראויס איבערגעלאָזט ביים געשעפט-אייגנטימער אַסאַך געלט, זאָגט ער אים הויך אויפ'ן קול, גיב מיר די זאַכן וואָס איך נעם, פון דעם געלט וואָס איך האָב איינגעלייגט ביי דיר). דאָס זעלבע איז מיט רחל אמינו, זי האָט מוותר געווען פאַר איר שוועסטער לאה און האָט איר איבערגעגעבן די סימנים, קען זי קומען מיט'ן כח פון אט דעם וויתור, און פאָדערן הויך אויפ'ן קול דאָס **וואָס עס קומט איר על פי דין, אַז דער אויבערשטער זאָל רחמנות האָבן אויף אירע קינדער און אויסלייזן זיי פון גלות.**

יב. אויפ'ן פסוק אין דער היינטיגער פרשה (יט, יג) וואו די מלאכים האָבן געזאָגט צו לוט, 'כי משחיתים אנחנו את המקום הזה', זאָגט דער מדרש (ב"ר פ"נ, ט) אַז דאָס וואָס די מלאכים האָבן דערציילט פאַר לוט אַ נאַכט פריער אַז זיי גייען חרוב מאַכן סדום ועמורה, איז גערעכנט געווָארן פאַר זיי אַלס אַ חטא, ווייל דער אויבערשטער האָט דאָך נאָר געווָאָלט מודיע זיין וועגן דעם פאַר אברהם אבינו ע"ה, און נישט פאַר אַנדערע מענטשן [אַזוי

ווי דער פּסוק זאָגט (יח, יז) 'המכסה אני **מאברהם** אשר אני עושה'. דאָס הייסט, ער האָט געוואָלט אַז נאָר אברהם זאָל וויסן דערפון], און אַלס עונש זענען די דאָזיגע מלאכים געשטראָפט געוואָרן און אַרויסגעוואָרפן געוואָרן פון זייער מחיצה 138 יאָר.

דאַרף מען לכאורה פֿאַרשטיין, אויך אויב די מלאכים וואָלט נישט דערציילט פֿאַר לוט אַז דער אויבערשטער גייט חרוב מאַכן סדום און עמורה, וואָלט דאָך דער 'סוד' באַקאַנט געוואָרן ביז אַ קורצע צייט - דעם קומענדיגן צופֿרי, ווען זיי האָבן חרוב געמאַכט די שטעט. אויב אַזוי, פֿאַרוואָס האָבן זיי באַקומען אַזאַ האַרבע שטראָף פֿאַר'ן אויסזאָגן דעם סוד אַביסל פֿריער?

ענטפֿערט דער גאון רבי חיים אברהם זייציק זצ"ל (ראש ישיבה אין דער נאַוואַרדאָקער ישיבה) אין זיין ספר 'ואני תפילה' (ח"ג, שער יום הכיפורים, מאמר 'להרגיש בצער הזולת'), **אַז יעדער צער און שטראָף וואָס דער אויבערשטער גיט ח"ו פֿאַר אַ מענטש, איז אָפּגעמאָסטן מיט אַ פֿונקטליכן חשבון.** אויך אויב ס'איז חלילה נגזר געוואָרן אויפֿ'ן מענטש צו ליידן יסורים רח"ל, איז עס נאָר לויט ווי מ'האָט באַשטימט פֿאַר אים פון הימל, און ער דאַרף נישט האָבן צער מער ווי מ'האָט אויף אים גוזר געווען, אַפֿילו נישט נאָך איין סעקונדע. דעריבער, כאָטש ס'איז נגזר געוואָרן אויף די שטעט סדום און עמורה חרוב און פֿאַרברענט צו ווערן, וואָס דאָס וועט גורם זיין צער פֿאַר די איינוואוינער פון יענע שטעט, **אָבער ס'איז דאָך נישט נגזר געוואָרן אויף זיי צו ליידן דעם צער שוין אַ נאַכט פריער**, נאָר ערשט אינדערפרי, בשעת מעשה, זאָלן זיי שפּירן דעם פּייער און די שוועבל וואָס קומען אַראָפּ פון הימל. ממילא, ווען די מלאכים האָבן אַנטפֿלעקט דעם סוד פֿאַר לוט, אַפֿילו אַ קורצע צייט פריער, האָבן זיי גורם געווען צוצולייגן צער פֿאַר לוט און די מענטשן פון סדום, און דעריבער האָבן זיי באַקומען אַזאַ האַרבן עונש. און כאָטש באמת, אַנטקעגן דעם חורבן פון סדום ווערט דאָס נישט געערעכנט ווי אַ צער, אָבער פונדעסטוועגן זענען די מלאכים אַוועקגעשטופּט געוואָרן פון דער מחיצה פון באַשעפּער, ווייל **סוף כל סוף, האָבן זיי צוגעלייגט צום צער פון די מענטשן פון סדום, וואָס מ'האָט נישט געפּסק'ענט פֿאַר זיי פון הימל.**

לערנען מיר דאָ אַ מורא'דיגן לימוד, אַז אויב אויף די רשעים פון סדום האָט דער אויבערשטער מקפּיד געווען אַז זיי זאָלן נישט ליידן אַפֿילו אַ האָרל מער ווי ס'איז באַשערט געווען פֿאַר זיי פון הימל, איז דאָך אַוודאי און אַוודאי גרויס די שטראָף וואָס עס באַקומען איינער וואָס איז חלילה מצער אידישע קינדער, און 'מדה טובה מרובה', ווי גרויס איז דער שכר פון איינעם וואָס טוט פֿאַרמינערן די ליידן פון אַ צווייטן, און ער היט אים פון אַ צער.

בניו ואת ביתו אחריו ושמרו את דרך ה' לעשות צדקה'ג וגו', און אין זכות פון דער צדקה וחסד וואָם אברהם אבינו ע"ה האָט געטוהן מיט אַנדערע מענטשן, האָט ער זוכה געווען צו באַקומען פונעם אויבערשטען די

יג. אָנהייב היינטיגע פרשה (יח, ד) וועלט דערציילט, אַז אברהם אבינו ע"ה האָט געזאָגט צו זיינע געסט, 'יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ'. איז לכאורה שווער, פאַרוואָס האָט ער זיי געגעבן נאָר 'מעט מים' - אַביסל וואַסער, אָבער ביי די אַנדערע זאַכן, האָט ער געגעבן בריייט, ווי חז"ל זאָגן אַז ער האָט זיי געברענגט דריי צינגען מיט 'חרדל' ('מאָסטאַרד' בלע"ז), און דריי 'סאה' זעמל-מעל.

ענטפערן די ספרים (און אַזוי זאָגט אויך דער סערעטער רבי, הרה"ק בעל 'מקור ברוך' זצ"ל), ווייל דער טעם פאַרוואָס אברהם אבינו ע"ה האָט בכלל געהייסן ברענגען אַביסל וואַסער פאַר די געסט אָפּצואוואַשן זייערע פיס, איז דאָך געווען, ווי רש"י שרייבט, אַז ער האָט געמיינט אַז זיי זענען אַראַבער וואָס בוקן זיך צום שטויב פון זייערע פיס, און ער האָט מקפּיד געווען נישט אַריינצונעמען אַן עבודה זרה אין זיין הויז. אויך איז באַקאַנט וואָס חז"ל זאָגן (זעה כלה רבתי, פ"ט) 'כבדהו וחשדהו', און אַזוי האָט אויך אברהם אבינו ע"ה זיך געפירט. פון איין זייט, האָט ער מכבד געווען די געסט און זיי געגעבן צו עסן, און פון דער אַנדערער זייט, האָט ער געהאַט אַ חשד אַז זיי דינען די עבודה זרה. קומט דער פסוק אונז לערנען, אַז **דעם 'כבדהו' - אָפּצוגעבן כבוד פאַר אַ צווייטן, דאַרף מען טוהן מיט אַ ברייטער האַנט**, אָבער ביי דעם 'חשדהו' - פאַרדעכטיגן יענעם, דאַרף מען נישט טוהן מיט אַ 'הידור'... נאָר ס'איז גענוג אַביסל דערפון, 'יקח נא **מעט** מים'...

מן הבאר

דער מגיד מישרים הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל האָט געזאָגט, אַ טעם פאַרוואָס צו ברענגען די פלייש פאַר זיינע געסט, איז אברהם אבינו ע"ה אַליין געלאָפן ברענגען ('ואל הבקר רץ אברהם'), אָבער דאָס וואַסער האָט ער געשיקט אַ שליח עס צו ברענגען (ווי רש"י שרייבט), ווייל ער האָט זיי אַליין געוואָלט מכבד זיין דעריבער האט ער אליין געברענגט די פלייש. אָבער די וואסער האָט ער נאר געברענגט ווייל ער האט זיי חושד געווען אַלס עובדי עבודה זרה, דעריבער האָט ער עס געטוהן דורך אַ שליח...

ברכה, 'ואברהם היה יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ'. דאָס מיינט, ער איז געווָארן דער מקור פון ברכה.

פון דער אַנדערער זייט, זאָגט דער פסוק וויטער (פסוק כ) 'ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד'. די מענטשן פון סדום און עמורה האָבן נישט אויסגעהערט דעם געשריי פון אַן אָרימאַן און האָבן זיך מתאכזר געווען נישט צו טוהן אַ חסד מיט אַנדערע מענטשן. אדרבה, זיי זענען געווען ממש ווי 'חכמים' וועלכע עס איז געקומען צו שלעכטס טוהן פאר א צווייטן"ד, 'לומדישע רוצחים', ווי עס ווערט געברענגט אין חז"ל (סנהדרין ק"ט). צום ביישפיל, אויב זיי האָבן אַריינגענומען אַ גאַסט אין הויז, האָבן זיי אים געגעבן אַ בעט וואָס

יד. אַמאָל ווען דער גאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל (ראש ישיבה פון דער טשעבינער ישיבה אין ירושלים) איז אַהיים געקומען מוצאי שבת פון שול (רבי אברהם האָט געוואוינט אין בני ברק), איז אַריינגעקומען אַ שכנ'טע, וועלכע האָט נישט געטראָגן אַ צודעק אויף די האָר, און זיך געוואָלט שואל עצה זיין מיט אים איבער אַ וויכטיגן ענין. דערנאָך האָט זי אים דערציילט אַז זי איז אַן אלמנה ל"ע, און זי פרעגט אויב זי קען בלייבן דאָ אין הויז פונעם רב כדי צו הערן פון אים הבדלה. האָט רבי אברהם (וועלכער איז געווען באַקאַנט מיט זיינע גוטע מידות, שוין אָפּגערעדט ווען עס האָט זיך געהאַנדלט אין אַן אלמנה), **געענטפערט**, וואָס איז די שאלה, בשמחה רבה...

די משפחה מיטגלידער פון רבי אברהם, האָבן זיך געפונען אין אַ פאַרלעגנהייט, נישט וויסנדיג וואָס רבי אברהם וועט דאָ טוהן. פון איין זייט, טאָר מען דאָך נישט מאַכן הבדלה אַנטקעגן איר פּנים, ווייל זי גייט דאָך בגילוי שער רח"ל. פון דער אַנדערער זייט, קען ער זיך דאָך נישט אַוועקדרייען פון איר, ווייל זי קען געטשעפּעט ווערן דערפון ח"ו (מ'האָט איר נישט געקענט מסביר זיין דעם חומר הענין, ווייל זי איז נישט אויפגעצויגן געוואָרן אין היימישע קרייזן, אַז זי זאָל פאַרשטיין ווען מ'וועט איר אויפמערקזאַם מאַכן דערוועגן). וואָס האָט רבי אברהם געטוהן? ער האָט אָנגעפילט דעם בעכער מיט ווין, און דאַן האָט ער זיך אָנגערופן צו זיין משפּחה **"לאָמיר אַלע זיך אויסדרייען מיט'ן פּנים אַנטקעגן ירושלים און דעם 'קדשי קדשים', און צום כותל המערבי..."** אַזוי האָט ער זיך אַרויסגעדרייט פונעם פלאָנטער, אָן דעם וואָס ער זאָל חלילה דאַרפן פאַרשעמען אַ אידישע טאָכטער, און דערצו נאָך אַן אלמנה... ווייל זי האָט געהאַט דעם איינדרוק, אַז רבי אברהם פירט זיך אייביג אַזוי, צו מאַכן הבדלה שטייענדיג מיט'ן פּנים צו דער ריכטונג פון דעם בית המקדש, אַזוי ווי ביי תפילת שמונה עשרה...

איז געווען צו-קורץ לויט זיין מאָס. אויב דער גאַסט איז געווען צו-הויך, האָבן זיי אפּגעהאַקט זיינע פּיס אַז זיי זאָלן זיין צוגעפּאַסט צו דער מאָס פונעם בעט וואָס זיי האָבן אים געגעבן, און אַזוי ווייטער.

מיט דעם אַלעם, דערמאָנט אָבער דער נביא (יחזקאל טז, מט) **נאָר** דעם חטא פון סדום ועמורה, אַז 'ויד עני ואביון **לא** החזיקה' - זיי האבן נישט געהאלפן קיין אריימעלייט. דאָס איז געווען אַזוי שלעכט אין די אויגן פון דעם אויבערשטען כביכול, אַז ער האָט איבערגעדרייט די שטאָט און זיי באַשטראָפט אויף אַן אופן וואָס מיר געפינען נישט אַזעלכע שטראָפן ביי

דאס איז באמת די וועג ווי א ערליכע איד דארף זיך צופירן, צו זיין פון די מענטשן וואָס זענען מקיים דעם 'חכמים המה להטיב' - זיין א חכם וועט עס קומט יענעם א טובה צו טוהן און אויך וועט עס דאַכט זיך פאַר דעם מענטש אַז ער מוז אַמאָל מאַכן יענעם אומאנגענעם צוליב אַ געוויסע סיבה, דאַרף ער עס טוהן אויף אַן אופן אַרויסצוגיין אָן דעם וואָס ער זאָל חלילה גורם זיין צער פאַר יענעם.

מיר האָבן געהערט אַ וואונדערליך וואָרט פון אַ רב, אויפ'ן פּסוק (יח, ו) 'והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו'. איז שווער, געווענליך וועט מ'וויל אַז דער גאַסט זאָל זיך נישט שעמען וועט ער עסט, איז בעסער מ'זאָל נישט שטיין איבער אים, פאַרוואָס איז אברהם אבינו ע"ה געשטאַנען נעבן די מלאכים וועט זיי האָבן געגעסן?

האָט דער רב געענטפערט, ווייל דער זוהר הקדוש זאָגט (ח"א קב:) אַז דער בוים האָט אַנטפּלעקט דעם מהות פונעם גאַס. אויב ער האָט געגלייבט אין דעם אויבערשטען, האָט דער בוים אויסגעשפרייט זיינע צווייגן אַראָפּ אויפ'ן מענטש, כדי ער זאָל קענען גענישן פונעם שיינעם שאָטן, אָבער אויב ער האָט געדינט עבודה זרה, האָט דער בוים אויפגעהויבן זיינע צווייגן צום הימל. אברהם אבינו ע"ה האָט געשוינט דעם כבוד פון זיינע געסט, אַז זיי זאָלן נישט פאַרשעמט ווערן אויב אַנדערע געסט וועלן זען אַז די מלאכים זיצן אונטער'ן פרייען הימל אָן אַ שאָטן פונעם בוים. דעריבער האָט ער זיך אַוועקגעשטעלט העכער זיי ('והוא עומד עליהם תחת העץ'), ווייל ער האָט געוואוסט אַז פאַר אים וועט דער בוים יאָ געבן אַ שאָטן, און **מיט דעם האָט ער גערעטעוועט דעם כבוד פון זיינע געסט...** און אויך אויב זיי זענען נישט פון די צדיקי הדור, און אפילו נישט מזרע ישראל, נאר אַ טמא'נער גוי וואָס דינט עבודה זרה, **אָבער 'כך היא דרכה של תורה', אָפּצוגעבן כבוד אויך פאַר איינעם וואָס איז נישט ראוי צו אזא כבוד...**

קיין שום שטאָט, נאָר ביי סדום[טו] ענליכע שטראָף אויב זיי וואָלטן נישט תשובה (אויסער נינוה, וועלכע וואָלטן אויך באַקומען אַן געטוהן).

טו. די בעלי המוסר זאָגן אַ טעם פֿאַרוואָס דער אויבערשטער האָט איבערגעדרייט סדום און עמורה אָן אַ פֿריערדיגע וואָרענונג צו די דאָרטיגע זינדיגע מענטשן, אָבער ביי דער שטאָט נינוה ווערט דערציילט אַז דער אויבערשטער האָט געשיקט יונה הנביא זאָל זיי וואָרענען, אַז ביז פֿערציג טעג וועט נינוה איבערגעדרייט ווערן אויב זיי וועלן נישט תשובה טוהן באַצייטענס.

איז דער תירוץ, על דרך משל, איינער איז אויפגענומען געוואָרן אַלס באַאַמטער אין אַ באַנק, און ער פֿלעגט אויפנעמען די מענטשן בסבר פנים יפות. ער האָט אָבער נישט געהאַט קיין אַנונג וואזוי צו רעכענונג, און ס'איז אויסגעקומען אַז ער האָט גורם געווען שאָדנס פֿאַר די באַנק-קליענטן. ווען דער דירעקטאָר פון דער באַנק האָט זיך געכאַפּט דערויף, האָט ער אים אָפּגעזאָגט פון דער אַרבעט.

אַ טאָג שפּעטער, האָט דער דירעקטאָר אויפגענומען אַ נייעם באַאַמטן וועלכער איז געווען גאָר גוט באַקאַנט מיט חשבון, אָבער ער האָט געהאַט אַ חסרון, אַז ער איז געווען אַן אויפגערעגטער פֿאַרשוין, און פֿלעגט באַפֿאַלן די קליענטן וואָס זענען געקומען אין באַנק. האָט דער דירעקטאָר פון דער באַנק אים געווארנט אַז ער זאָל זיך פּירן רואיג און געלאַסן מיט די קליענטן, און ער זאָל זיי אויפנעמען פריינטליך און גוט באַהאַנדלען.

וועט אַ מענטש פרעגן, וואָס איז דער חילוק צווישן דעם ערשטן און דעם צווייטן? ביידע האָבן זיך דאָך נישט געפּירט ריכטיג. פֿאַרוואָס האָט מען דעם צווייטן נאָר אָנגעוואָרענט זיך אויפצופּירן בעסער צו די קליענטן, און דעם ערשטן האָט מען אַהיים געשיקט פון דער אַרבעט?

איז דער תירוץ גאָר פּשוט: איינער וואָס וויל קומען אַרבעטן אין באַנק, דאַרף וויסן און קענען דעם הויפּט-יסוד, צו פֿאַרשטיין אין געלט-זאַכן, ווייל דאָרט איז דאָך דאָס אָרט וואו מ'האַנדלט מיט געלט. דעריבער, אויב ער איז גוט באַקאַנט מיט די געלט-זאַכן, קען מען נאָך דערליידן זיינע אַנדערע חסרונות, אָבער איינער וואָס עס פּעלט אים דער 'יסוד' פון קענטענישן וואָס מ'דאַרף טוהן אין אַ באנק, איז אויך אויב ער פּירט זיך אויף איידל און פיין, אָבער אין דער באַנק קען ער נישט אַרבעטן...

דער נמשל איז, **דער הויפּט-יסוד פֿאַר'ן קיום פון דער וועלט איז, אַז דער מענטש זאָל זיין אַ בעל חסד און האָבן גוטע מידות**, אַזוי ווי דער פּסוק זאָגט (תהלים פט, ג) 'עולם חסד יבנה'. דעריבער, אויב ער האָט גוטע מידות,

קען מען נאָך דערליידן זיינע אַנדערע חסרונות, מה שאין כן אויב עס פעלט דער הויפּט יסוד פון קיום העולם, וואָס דאָס צדקה וחסד און צו האָבן גוטע מידות, וואָס האָט מען פון זיינע אַנדערע מעלות?...

אָט אין דעם באַשטייט דער חילוק צווישן די מענטשן פון סדום ועמורה, און די מענטשן פון נינוה. די מענטשן פון סדום און עמורה זענען געווען שלעכטע און זינדיגע מענטשן, וואָס האָבן נישט געטוהן חסד איינער מיט'ן אַנדערן. אדרבה, זיי האָבן נאָר געטוהן שלעכטס פאַר אַ צווייטן. ממילא, האָט זיי געפעלט אין דעם יסוד פון דער וועלט, און צוליב דעם האָבן זיי נישט געהאַט קיין זכות צו קענען עקזיסטירן אויף דער וועלט. אָבער די מענטשן פון נינוה, כאָטש זיי האָבן זיך פאַרזינדיגט קעגן דעם באַשעפער (זע מפרשים, אָנהייב ספר יונה), ממילא זענען זיי געווען ענליך צו דעם צווייטן באַאַמטן אין דעם משל פון דער באַנק, וואָס עס האָבן אים געפעלט אַסאַך פון די מעלות וואָס אַ מענטש דאַרף האָבן, אָבער נישט אינעם יסוד פון זיין אַרבעט.

דער גאון און פּוסק רבי שלמה זלמן אויערבאַך זצ"ל, איז אַמאָל אין אַ רעגנדיגן ווינטערדיגן טאָג, געגאַנגען אויף דער 'הפסגה' גאַס אין דער בית וגן געגנט פון ירושלים. פּלוצלינג האָט אָנגעהויבן גאָר שטאַרק צו רעגענען, און רבי שלמה זלמן האָט געזוכט שוץ פונעם שוועך ווועטער. איז אים אַנטקעגן געקומען אַ יונגער בחור, וועלכער האָט ערשט געהאַט אָנגעהויבן לערנען אין ישיבה קטנה, מיט אַ שירם אין האַנט. ער האָט געפּענט דעם שירם, ווי איינער זאָגט, ער וויל 'שיצן' דעם רב פונעם רעגן, און דער רב זאָל אַריינקומען אונטער דעם שירם. דער פּראָבלעם איז אָבער געווען, אַז דער שירם איז געווען לויט דער מאָס פון אַ דרייצן-יעריגן בחור'ל, קליין און שמאָל, אַזוי אַז רבי שלמה זלמן האָט זיך געדאַרפט אַראָפּבייגן כדי ער זאָל קענען אַריינשטעקן דעם קאָפּ אונטער דעם שירם. זיין גאַנצער קערפּער מיט די מלבושים זענען געווארן אַדורכגעווייקט פון די רעגן-וואַסער, וואָס זענען אַראָפּגעקומען פונדרויסן פונעם שירם.

בשעת מעשה, איז דאָרט אַדורכגעפאָרן אַ איד מיט אַ גרויסן קאר, און זענדיג ווי דער פּוסק רבי שלמה זלמן ווערט אַדורכגעווייקט פונעם רעגן, האָט ער אים איינגעלאַדן אַריינצוקומען אין זיין קאַר, און ער וועט אים שוין צופירן וואו ער וויל גיין. רבי שלמה זלמן האָט זיך אָבער אָפּגעזאָגט דערפון, זאָגנדיג, איך גיי דאָך שוין מיט דעם בחור...

למעשה, איז רבי שלמה זלמן אָנגעקומען אין דער ישיבה 'קול תורה' (וואָס איז געשטאַנען אונטער זיין נשיאות, און וואו ער איז אויך געווען דער ראש ישיבה), אַן אַדורכגעווייקטער פונעם רעגן. וועו די בני הישיבה האָבן אים שפּעטער געפערגט פאַרוואָס ער האָט זיך נישט געוואָלט אַריינזעצן אינעם קאַר, האָט רבי שלמה זלמן געענטפערט:

- איך האָב געזען די הנאה פון דעם יונגען בחור פון דעם וואָס ער קען מיר העלפן, ער האָט זיך געשפּירט גוט אַז ער איז אַ 'בר הכי', **איך האָב נישט געקענט אַוועקנעמען פון אים זיין גוטן געפיל...**

לערנען מיר פון דער מעשה אַ גרויסן יסוד, אַז אויך אַ קליין קינד, אָדער אַ יונג בחור'ל, איז אַ 'מענטש', וואָס מ'דאַרף זיך רעכענען מיט זיינע הרגשים, און מ'טאָר אַוודאי נישט אַוועקנעמען פון אים זיינע הנאות... אָפּט מאָל טוען מענטשן זיך רעכענען מיט די געפילן פון אַ צווייטן, אָבער זיי פאַרשטייען נישט אַז **אויך אַ קליין קינד אָדער יונגער בחור'ל איז אַ 'מענטש', און מ'דאַרף צולייגן אויפמערקזאַמקייט צו זיינע געפילן.**

מן הבאר

הרה"ק בעל 'אהבת שלום' זי"ע טייטשט (הג"ה, פ' קדושים), די ווערטער וואָס מיר זאָגן ביים דאַוונען (ברכת 'יוצר אור') **'המאיר לארץ ולדרים עליה'** - וען טוט דער אויבערשטער מאַכן שיינען די וועלט, וען די מענטשן וואָס געפינען זיך אין איר, פירן זיך **'ברחמים'** - מיט רחמנות איינער צום אַנדערן...

אַמאָל גייענדיג אויפ'ן גאַס, האָט דער גאון רבי יחזקאל אַבראַמסקי זצ"ל, מחבר פון 'חזון יחזקאל', באַמערקט אַ קליין מיידל שטיין אין אַ זייט און ווויינט יאָמערליך. איז ער צוגעגאַנגען צו איר און איר געפרעגט פאַרוואָס זי ווויינט אַזוי. האָט דאָס קינד געענטפערט, אַז איר חבר'טע האָט איר פאַרשעמט זאָגנדיג צו איר אַז דאָס קלייד וואָס זי טראָגט, איז נישט שיין... האָט רבי יחזקאל אַבראַמסקי אָנגעטוהן זיינע ברילן, און זיך געמאַכט ווי ער קוקט אויף איר, און דאַן האָט ער זיך אָנגערופן צו איר:

- גיי שנעל אַהיים צו דיין מאַמע, און זאָג איר אין מיין נאמען, אַז דיין קלייד איז גאָר שיין...

דאָס מיידל איז געוואָרן אויפגעלייגט און פרייליך, און זי איז שנעל אַהיימגעלאָפן דערציילן פאַר איר מאמע וואָס דער רב האָט איר געזאָגט... שפּעטער, האָט הרב אַבראַמסקי געזאָגט פאַר זיינע נאָנטע:

- ברוך השם, איך האָב זוכה געווען זיך אָנצוקלעבן אין די מידות פון דעם אויבערשטען [ווי חז"ל זאָגן (סוטה יד.) 'הדבק במידותיו']. פונקט אַזוי ווי דער אויבערשטער מעקט אָפּ די טערערן פון די פּנימ'ער פון מענטשן (זע ישעיה כה, ח, 'ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים'), אַזוי דאַרפן מיר זען אָפּצומעקן די טערערן פון אידישע פּנימער...

דער ויזשניצער רבי, הרה"ק בעל 'דמשק אליעזר' זי"ע, איז אַמאָל געגאַנגען אין באַגלייטונג פונעם גבאי אויפ'ן גאַס, און זיי זענען פאַרביי געגאַנגען פאַר

אַ געשעפט וואו מ'האָט פאַרקויפט זייגערס. וועלן זיי זענען שוין געווען אַביסל ווייטער האָט דער 'דמשק אליעזר' געזאָגט פאַר דעם משמש, אַז ער וויל צוריקגיין אַהין און אַריינגיין אינעם זייגער-געשעפט. אַריינקומענדיג אינעם געשעפט, האָט דער 'דמשק' געזאָגט פאַר דעם 'סעילסמאַן', אַז ער דאַרף האָבן דעם בעסטן און שענסטן זייגער וואָס ער האָט אין באַזיץ, ווייל ער וויל עס קויפן פאַר דער רעביצין...

דער 'סעילסמאַן' האָט געווויזן פאַר'ן 'דמשק אליעזר' עטליכע זייגערס, אָבער אויף אַלע פון זיי האָט דער 'דמשק' געזאָגט, נישט דאָס זוך איך... ברענג נאָך שענערע זייגערס. אַזוי האָט זיך דאָס איבערגעג'חזר'ט עטליכע מאָל, וועלן דער 'דמשק אליעזר' האָט געזאָגט, אַז די רעביצין איז אַ גרויסער 'מבין' אויף זייגערס, ממילא, דאַרף איך האָבן פאַר איר דעם שענסטן זייגער...

צום סוף האָט דער 'דמשק אליעזר' אים געזאָגט, ער זאָל אַריינרופן זיין פרוי, אפשר וועט זי קענען זאָגן 'מבינות' וועלכער זייגער איז אַממערסטן צוגעפאַסט פאַר זיין רעביצין... וכך הוה, איין זייגער וואָס די פרוי פונעם 'סעילסמאַן' האָט פאָרגעשלאָגן פאַר'ן רבי'ן צו קויפן, איז אים 'געפעלן', ער האָט געבאָרגט געלט פון דעם משמש, און באַצאָלט פאַר'ן זייגער, פאַרלאָזנדיג דערנאָך דאָס געשעפט מיט'ן זייגער אין האַנט...

אַהיימגייענדיג, האָט דער גבאי, ערשטוינט פון דער גאַנצער מעשה וואָס האָט זיך דאָ אָפגעשפילט, אויסגעדריקט זיין פאַרוואונדערונג פאַר'ן 'דמשק אליעזר', איר זענט דאָך אַ רבי, פאַרוואָס האָט איר זיך אַזוי אַראָפגעלאָזט צו אים, און דערצו נאָך, געהייסן אים אַריינרופן זיין פרוי צו זאָגן מבינות... האָט דער 'דמשק אליעזר' אים געענטפערט:

- דו ווייסט דאָך אַוודאי וועגן דעם גרויסן ענין פון אַריינברענגען שלום בין איש לאשתו, צווישן מאַן און פרוי. פריער, וועלן מיר זענען פאַרביי געגאַנגען דעם געשעפט, האָב איך געהערט ווי דער פאַרקויפער פון די זייגערס שרייט אויף זיין פרוי אַז זי מאַכט אים קאַליע אַלע זייגערס, און מיט איר אומבאַקאַנטשאַפט מיט זייגערס, פאַרטרייבט זי אַלע פאָטענציעלע קונים פון געשעפט, ווייל זי פאַרשטייט בכלל נישט צו קיין זייגערס און זייער שיינקייט. דעריבער בין איך צוריקגעגאַנגען אַהין, און כ'בין אַריינגעקומען אין געשעפט, מיט'ן ציל צו וויזן פאַר דעם אויפגערעגטן מאַן אַז **איך פאַרלאָז זיך אינגאַנצן נישט אויף זיין 'מבינות' איבער זייגערס, נאָר אויף איר ערפאַרונג...** אַזוי וועט ער זיך באַרואיגן, און עס וועט ווייטער קענען הערשן שלום ושלוה צווישן זיי.

אַמאָל גייענדיג אויף דער גאַס, האָט דער גאון בעל 'חפץ חיים' זי"ע באַמערקט ווי עס ליגט אויף דער ערד אַ בלעטל וואָס האָט אויסגעזען ווי 'שמות'. דער 'חפץ חיים' האָט זיך אַראָפגעבויגן צו דער ערד, מיט'ן ציל

דער רבינו בחיי ז"ל שרייבט אין דער היינטיגער סדרה (יח, ב) אַ טעם פֿאַרוואָס דער אויבערשטער האָט אַזוי האַרב באַשטראָפֿט די מענטשן פון סדום און עמורה, מיט'ן איבערדרייען זייערע שטעט, כאָטש ס'איז דעמאָלס נאָך געווען פֿאַר מתן תורה, וויל זיי האָבן זיך פֿאַר'מיאוס'ט אין דער מצוה פון צדקה, און האָבן זיך נישט אומגעקוקט אויף זייערע אָרימעלייט און אויף אַנדערע מענטשן וואָס האָבן געליטן פון הונגער רח"ל.

ער שרייבט, אַז די מענטשן פון סדום זענען געווען 'אכזרים בתכלית', און כאָטש די תורה איז נאָך דעמאָלס נישט געגעבן געוואָרן, איז אָבער די מצוה פון צדקה איז אַ 'מצוה שכלית' - אַ זאַך וואָס דער מענטש דאַרף אַליין פֿאַרשטיין מיט'ן שכל עם צו טוהן, און עס איז אַ מיאוס'ע זאַך אַז אַ מענטש זאָל זען ווי אַ צווייטער מענטש ליידט פון הונגער און ער אַליין איז רייך און זאַט פון אַלעם גוטן, און ער דערבאַרימט זיך נישט אויף אים צו האַלטן אים ביים לעבן. צוליב דעם האָט דער אויבערשטער פֿאַרלענדט די מענטשן פון סדום, וואָס האָבן זיך צוריקגעהאַלטן פון טוהן צדקה און חסד, און ער האָט זיך אָנגענומען פֿאַר די אָרימעלייט.

מיר האָפֿן און זענען מתפלל, מי שענה לאברהם וליצחק בנו הוא יענגו ביום קראנו, און מיר זאָלן אַלע געהאָלפֿן ווערן מיט רפואות און ישועות לנו ולכל ישראל, אמן.

אויפצוהייבן דאָס צעטל און עס באַהאַלטן מיט אַנדערע 'שמות'. וועט ער האָט אויפגעהויבן דאָס צעטל, האָט ער אָבער באַמערקט אַז דאָרט שטייען נאָר געשריבן וועלטליכע זאַכן, נישט קיין דברים שבקדושה, אָבער פונדעסטוועגן, האָט ער אַריינגעלייגט דאָס צעטל אין זיין בוזעם-טאַש. האָט דער באַגלייטער געפרעגט דעם 'חפץ חיים', פֿאַרוואָס ער האָט נישט צוריק אַראָפּגעלייגט דאָס צעטל אויף דער ערד. האָט דער 'חפץ חיים' אים געענטפערט:

- **כ'האָב נישט געוואָלט אַז נאָך אַ איד זאָל זיך דאַרפן מטריח זיין און זיך אַראָפּבייגן אַזוי ווי איך**, מיינענדיג אַז עס איז 'שמות', און ווען ער וועט זען אַז עס איז נישט קיין 'שמות', וועט ער עס צוריק אַראָפּוואַרפן אויף דער ערד, און אַזוי וועלן אויך טוהן אַנדערע אידן וואָס וועלן עס אויפהייבן, האָב איך זיי אַלע געוואָלט שפּאָרן די טירחא און דעם צער...

באו בצל קודאתי

נאָך דער צווייטער וועלט מלחמה, האָט דער גאון בעל 'חזון איש' זי"ע אמאל דעציילט א מעשה, צו דעם גאון רבי יאַנקעלע גאַלינסקי זצ"ל, פון וועלכע מיר קענען ארויסנעמען א געוואלדיגע חיזוק: אין זיין געבורטשטאָט קאָוונע, איז אַמאָל פאָרגעקומען אַ דין תורה צווישן צוויי אידן. אַ איד האָט פון צייט צו צייט געבאָרגט געלט ביי זיינע גוטע פריינט פאַר'ן מאַרק-טאָג. מיט'ן געלט פון די הלוואה, פלעגט ער קויפן סחורה אויפ'ן יריד פאַר אַ ביליגן פרייז, און דערנאָך פלעגט ער עס פאַרקויפן פאַר אַ העכערן פרייז. פון די פאַרדינסטן, האָט ער געהאַט קוים אביסל פרנסה.

אַמאָל האָט דער איד זיך נישט גוט געשפירט און ער האָט געשיקט זיין פרוי צו באָרגן דאָס געלט, און גיין צום יריד קויפן און פאַרקויפן די סחורה. זי האָט טאַקע באַקומען אַ הלוואה, אָבער גייענדיג אויפ'ן וועג צום מאַרק, האָט זי פאַרלוירן דעם בייטל מיט'ן געלט. זי האָט 'איבערגעדרייט' דעם מאַרק, פרעגנדיג מענטשן ביים מאַרק אויב זיי האָבן אפשר געטראָפן אַ בייטל מיט געלט. ענדליך האָט אַ איד איר געזאָגט אַז ער האָט געפונען דאָס געלט, אָבער ער וויל עס איר נישט אומקערן, ווייל עס ווערט דאָך געפסק'ענט אין שולחן ערוך (חו"מ סי' רסב, סי"א), אַז 'המוצא מעות מפוזרים הרי אלו שלו'. וועט איינער געפינט געלט אויסגעשפרייט אויף דער גאַס, איז עס זיינס, און ער איז נישט מחויב עס צוריקצוגעבן צום בעה"ב, ווייל דער בעה"ב האָט אין אַזאַ פאַל זיך מייאש געווען פונעם געלט, וויבאַלד עס האָט נישט קיין סימן. (דער איד וואָס האָט געפונען דאָס געלט, האָט געטענה'ט אַז ער איז אינעם גדר פון אַן 'אונס', וויבאַלד ער נויטיגט זיך זייער שטאַרק אינעם געלט, ממילא, וויל ער זיך פירן לויט'ן דין, און ער קען נישט צוריקגעבן דאָס געלט 'לפנים משורת הדין'.)

אינגאנצן פארווייטאָגט, האָט די פרוי געפרופן יענעם איד צו אַ דין תורה פאַר דעם קאָוונער רב, הגאון רבי יצחק אלחנן ספעקטאָר

זצ"ל. אין דעם טאָג פון דער דין תורה, האָט די פרוי געשילדערט מיט טרערן אין די אויגן פאַר'ן רב ווי זי האָט פאַרלוירן דאָס געלט גייענדיג צום יריד. דער בעל דין האָט אָבער גע'טענה'ט, אַז ער האָט טאַקע געפונען דאָס געלט, אָבער ער וויל עס נישט צוריקגעבן צו איר, ווייל לויט די הלכה, איז דאָס געלט זיינס. נאָכ'ן אויסהערן די טענות פון ביידע צדדים, האָט רבי יצחק אלחנן גע'פסק'ענט אַז ער איז מחויב איר צוריקצוגעבן די אבידה, ווייל ריכטיג טאַקע אַז על פי הלכה איז דאָס געלט זיינס ווייל דער בעה"ב איז זיך מייאש פונעם געלט וויבאַלד עס האָט נישט קיין סימן, אָבער די פרוי איז דאָך נישט דער 'בעה"ב' אויפ'ן געלט, נאָר איר מאַן, און מיר דאַרפן האָבן זיין יאוש... און ער האָט דאָך אינגאַנצן נישט געוואוסט פון די אבידה (ווען יענער האָט עס געפונען), קומט אויס, אַז מצד הדין דאַרף ער איר צוריקגעבן דאָס געלט.

האָט דער 'חזון איש' געזען אַרויסגעלערנט פון דעם פסק פון רבי יצחק אלחנן, א שטארקע יסוד אין לעבן: **אַ איד טאָר זיך נישט מייאש זיין, ווייל אַלעס וואָס ער האָט, איז דאָך נישט זיינס, נאָר דעם אויבערשטען'ס, און ממילא, איז ער נישט דער 'באַלעבאָס' צו קענען זיך מייאש זיין. זיין יאוש איז גאָרנישט וועזרד, ער דאַרף זיך נאָר שטאַרקן און קיינמאָל נישט ווערן געפאַלן ביי זיך.**